

Het vaandel van het 9^e Regiment Infanterie.

Ingedeeld bij een der bataljons, die deel zullen uitmaken van het nieuw op te richten 9^e Regiment Infanterie, ben ik op mijn kamer aan het peinzen geweest over de moeilijkheden, die zich bij de oprichting van een korps al zoo voordoen.

Al peinzende, gleden mijne blikken over mijn wapenrek en onwillekeurig viel mijn oog op de inscriptie, op de zilveren scheidde van een luxe-wapen aangebracht. En weder las ik de mij welbekende woorden:

De Officieren van het opgeheven 9^e Regiment Infanterie aan hun
voormaligen Chef, den Kolonel

P. VAN POOLSUM BOOIJ,

Ridder der Militaire Willemsorde 4^e Classe en van het Legioen van
Eer, enz., 16 November 1843.

Het is dus niet de eerste maal, dat het cijfer 9, als regimentscijfer, zijn intrede in ons leger zal doen.

Het komt mij daarom niet ondienstig voor in het kort de geschiedenis van dat opgeheven regiment na te gaan. Vooral ook, omdat het nieuw op te richten korps te zijner tijd een vaandel zal krijgen en de vraag zich alsdan zal voordoen, of dat korps niet de traditiën zal mogen overnemen van het regiment, dat den 15^{en} October 1843 werd opgeheven.

Hierin toch zoude niets vreemds liggen.

Ook in het buitenland huldigt men meermalen dit beginsel.

Een enkel voorbeeld als toelichting.

Toen het Koninkrijk Holland in 1810 ophield te bestaan, werden de Hollandsche regimenten opgelost in het groote leger van den Franschen Keizer. Den 18^{en} Augustus 1810 teekende NAPOLEON het besluit, waarbij de Hollandsche infanterie werd samengevoegd tot vier regimenten, die de nummers 123, 124, 125 en 126 moesten aannemen, terwijl de Koninklijke Garde, als 3^e Regiment der Keizerlijke Garde, in het Fransche legerverband overging.

Een schitterend deel namen deze troepen aan den strijd, dien NAPOLEON tegen zijne talrijke vijanden voerde. In Spanje, in Duitschland, in Rusland hebben zij zich onderscheiden, tot zij meerendeels hun graf vonden in de kille wateren van de Berezina of op de sneeuwvelden van het groote Rusland.

Het is hier niet de plaats, om op de daden dier korpsen nader in te gaan, maar hun, die zich steeds naar het buitenland wenden, om

daar te zoeken naar schoone krijgsbedrijven, naar heldenmoed, opoffering en soldatendeugden, kunnen wij aanbevelen eens ter hand te nemen de regimentsgeschiedenissen van het 124ste, 125ste en 126ste Regiment Infanterie van Linie. ¹⁾ Dan zullen zij zich kunnen overtuigen, welke krijgsdeugden er schuilden in de Hollandsche korpsen en met weemoed zullen zij gedenken, dat het tegenwoordige 125ste Regiment Infanterie van Linie in het Fransche leger, het opschrift in zijn vaandel „LA BÉRÉZINA” te danken heeft aan de opoffering van Hollandsche officieren en soldaten.

Want juist hierop wilde ik de aandacht vestigen, dat het 125ste Regiment, nadat het in Rusland was ten onder gegaan, uit de sterktestaten van het Fransche leger is verdwenen, om eerst in 1871 opnieuw daarin te worden opgenomen.

Er valt hierbij echter eene opmerking te maken, die niet van belang ontbloomt is en die een geschiedkundig onderzoek volkomen zoude wettigen, daar wellicht een aanknoopingspunt kan gevonden worden tusschen het oude Staatsche leger en het in 1813 nieuw opgerichte Nederlandsche leger. Bleek zulks het geval te zijn, dan zouden de traditiën van de regimenten in Staatschen dienst: MARKGRAAF VAN BADEN, VAN WILCKE, HESSEN-DARMSTAD, VON GEUSAU, ORANJE STAD EN LANDE, BENTINCK EN STUART op de korpsen overgaan, die hun stamboom thans slechts opvoeren tot de drie bataljons van het Hollandsche Legioen van ORANJE, die — hoofdzakelijk op initiatief van de PRINSES-WEDUWE VAN ORANJE en Haar zoon — in de laatste maanden van 1813 werden opgericht te Schwedt in Pruisen.

Ziehier mijne opmerking:

Den 31sten Mei 1812 ontvangen het 1ste, 2^e en 3^e bataljon van het 125ste Regiment Infanterie van Linie den last zich te Groningen met de regimentsartillerie te verzamelen. Den 29sten Juni rukken zij van daar, ter sterkte van ± 1600 man, Duitschland binnen en trekken den 4^{en} September d. a. v. over de Niemen.

Van het 4^e bataljon vernemen wij niets; onder de 22 officieren van het 125ste Regiment, die aan wonden en ziekten in het hospitaal te Witebsk overlijden, komt er geen van het 4e bataljon voor. Wel vinden wij echter in het werk van den Luit^{ant}-Kolonel ROULIN op blz. 127 de navolgende aanteekening: „Le 4e bataillon du 125e qui, sous le commandement du Commandant DALHEN, avait contribué à la formation de la 12e demi-brigade provisoire, fut enrôlé en 1813 à Stettin et prit part honorable à la défense de cette place qui capitula le 5 décembre”.

Inderdaad heeft het 4e bataljon deel uitgemaakt van de bezetting

¹⁾ Geschiedenis van het 124ste Regiment Infanterie van Linie onder keizer NAPOLEON I, door F. H. A. SABRON, Majoor van den Generalen Staf.

Le 125e Régiment d'Infanterie. Origines, Campagnes, Uniformes, Drapeaux, Personnel, etc., par le Lieutenant-Colonel ROULIN.

Het 126ste Regiment Hollandsche Infanterie in Rusland in 1812, door C. D. H. SCHNEIDER, Luitenant-Generaal.

van Stettin, welke vesting verdedigd werd door den Generaal GRANDEAU D'ABANCOURT.

Sedert 18 Maart 1813 belegerd, gaf die veste met een garnizoen van 7—8000 man zich den 30sten November aan den Luitenant-Generaal graaf TAUENZIE over. Omtrent de bezetting teekent de Majoor SABRON in zijn werk over het 124ste Regiment op: „De ongeveer 1460 man tellende afdelingen Hollandsche troepen werden 5 December 1813, bij den uitmarsch der bezetting, naar hun vaderland gezonden”.

Slaan wij nu op de „Verlagen, rapporten en memoriën”, en wel Verslag XXIV van het jaar 1896, dan vinden wij daar op blz. 8 eene aanhaling uit het dagboek van den Generaal DE CONSTANT REBECQUE, die den 28sten October 1813 van Harwich over Gothenburg en Stralsund te Berlijn was aangekomen, om aldaar uit de krijgsgevangenen Hollanders, het „Hollandsche Legioen van ORANJE” samen te stellen.

Die aanhaling luidt:

„2 Novembre. Je pars aujourd'hui pour aller au quartier général du Prince Royal de Suède (BERNADOTTE) afin d'y traiter avec Sir CHARLES STEWART des détails de la levée de la Légion et de son armement et équipement.

5 Décembre. La garnison française de Stettin s'est rendue par capitulation au général prussien DE PLOTZ; elle est prisonnière de guerre et sera conduite en Russie. Comme il s'y trouve beaucoup de Hollandais, j'envoie le colonel VAN DER WYCK à Stettin pour les réclamer.

6 Décembre. Les Hollandais de la garnison de Stettin arrivent ici; ils sont au nombre de mille et ils prennent tous service dans la Légion. J'organise immédiatement le premier bataillon qui se trouve au complet de 1080 soldats en dix compagnies et j'organise le cadre du 2e bataillon qui a déjà 200 hommes, ainsi que la compagnie d'artillerie. Le général SCHWARTZ, ayant appris la révolution de Hollande et n'ayant plus rien à risquer, offre des services et vient à ma demande me rejoindre à Schwedt et y prendre le commandement en chef de la Légion”.

Zou uit deze aanhalingen bij onderzoek wellicht niet kunnen blijken, dat het 4e bataljon van het 125ste Regiment en het 1ste bataljon van het „Hollandsch Legioen van ORANJE” (stamkorps van het thans bestaande 1ste Regiment Infanterie) de zelfde bataljons zijn? Ware zulks aan te toonen, dan zoude hier de schakel gevonden zijn, die het oude Staatsche leger bond aan het Nederlandsche leger van 1813.

Keeren wij thans tot het 9e Regiment Infanterie terug.

In 1806 bestonden er in het Koninkrijk Holland, behalve de Koninklijke Garde, acht regimenten infanterie. Bij Kon. Besl. van 17 September 1806 gaf Koning LODEWIJK aan zijne Garde het nummer 1 en moesten alle overige regimenten daarop één nummer opschuiven; N°. 1 werd N°. 2, N°. 2 werd N°. 3 en zoo kreeg het 8ste Regiment het nummer 9.

Nadat den 15^{en} November 1807 het aantal bataljons per regiment van drie op twee was gebracht, werd het 9e Regiment den 1sten September

1809 opgeheven. Den 7^{en} September d.a.v. wordt op dit besluit teruggekomen, maar den 10^{en} Juni 1810 wordt het 9^e Regiment wederom opgelost in het bestaande 4^e Regiment Infanterie.

In 1809 nam het 9^e Regiment o. a. een werkzaam aandeel aan de krijgsv verrichtingen tegen den bekenden Pruisischen Majoor SCHILL; het drong toen aan het hoofd der aanvalscolonnes onder Generaal CARTERET den 31sten Mei de stad Stralsond binnen. ¹⁾

Nadat het jaar 1814 gebruikt was om meer eenheid en samenhang in de verschillende onderdeelen van het nieuwe Nederlandsche leger te brengen, werden bij Kon. Besl. van 8 October 1815 de bataljons Infanterie van Linie en de bataljons Nationale militie tot Afdeelingen vereenigd, en zoo werden o. a. tot de 9^e Afdeeling samengevoegd het bataljon Infanterie van Linie N°. 12 (tot 15 Jan. 1815, N°. 5) en de militiebataljons N°s. 8, 9 en 15 (tot 24 Maart 1815 resp. N°s. 12, 15 en 13).

Den 3^{en} December 1818 wordt het bataljon Infanterie van Linie over de overige bataljons der Afdeeling verdeeld, terwijl de bataljons alsdan de nummers I, II en III ontvangen. Aan deze formatie wordt op 7 Juli 1828 een reserve-bataljon toegevoegd, terwijl den 6^{en} Maart 1841 de naam „AFDEELING” in „REGIMENT” veranderd wordt.

Ten slotte wordt het 9^e Regiment bij Kon. Besl. van 15 October 1843, N°. 4, opgeheven.

Het 1 ^{ste}	Bataljon	wordt	III ^{de}	Bataljon	2 ^e	Regiment	Infanterie.
” II ^{de}	”	”	III ^{de}	”	8 ^{ste}	”	”
” III ^{de}	”	”	III ^{de}	”	1 ^{ste}	”	”
” Reserve-	”	”	III ^{de}	”	3 ^e	”	”

¹⁾ Den 28sten April had de Majoor SCHILL zijn korps „Huzaren van Brandenburg” met 400 kloeke officieren en minderen verlaten om een vrijkorps te vormen. SCHILL was echter niet gelukkig en wierp zich met zijn geringe macht den 25sten Mei in Stralsond en werd hier den 31sten d.a.v. door den generaal GRATIEN met Hollandsche troepen aangevallen. De troepen van SCHILL werden deels gedood, deels gevangen genomen; de aanvoerder zelf sneuvelde. Bij dezen aanval vielen van de Hollanders 2 kapiteins, 1 luitenant en 30 soldaten, terwijl 2 kapiteins, 6 luitenants en 133 man gewond werden.

Al de officieren die tot het vrijkorps van Majoor SCHILL hadden behoord — 11 in getal —, werden te Wesel gefusilleerd. Het hoofd van den dapperen aanvoerder werd van den romp gescheiden en kwam in het bezit van den Hollandschen officier van gezondheid GENOUX — die het op sterkwater zette en het later, als voorwerp van anatomische studie, aan Professor BRUGMANS — directeur-generaal van den geneeskundigen dienst — schonk. Ofschoon koning JÉRÔME 10.000 francs voor het hoofd geboden had, wilde BRUGMANS het niet afstaan. Eerst na zijn dood gelukte het den kolonel der Pruisische Garde-Huzaren, Graaf VOX PUCKLOW, na eenige onderhandelingen, deze droeve krijgstropee terug te krijgen en zoo werd het hoofd van den moedigen partijganger den 24sten September 1837 eerbiedig bijgezet in het mausoleum van Sint-Léonhard, ter eere en nagedachtenis van SCHILL en zijne volgelingen opgericht.

Omtrent het vaandel van het 9e Regiment Infanterie (9e Afdeeling), dat in Sept. of Oct. 1820 te 's Gravenhage door den Luitenant-Generaal TRIP was uitgereikt, werd bij het bovengenoemd besluit bepaald, dat het aan het Ministerie van Oorlog moest worden ingeleverd.

De in hun geheel in de formatie der bestaande regimenten opgenomen bataljons, nemen de traditiën van het 9^e Regiment met zich en die traditiën zijn waarlijk niet gering.

De vanden van het 1ste, 2^e en 8ste Regiment Infanterie dragen opschriften, die zij te danken hebben aan de bataljons van het opgeheven 9^e Regiment Infanterie (zie: Versl., rapp. en mem., Deel XXVI: Memorie, betreffende de uitreiking, vernieuwing en inlevering van Vaandels en Standaarden bij het Nederlandsche Leger sedert 1813, blz. 69).

Het bataljon Nationale militie N°. 8, dat later in de 9^e Afdeeling werd opgelost, nam o. a. een werkzaam aandeel aan het gevecht bij Quatre-Bras, terwijl het IIe en IIIe Bataljon der 9^e Afdeeling behoorden tot de bezetting der citadel van Antwerpen, die zich van 30 November tot 23 December 1832, zoo moedig verdedigde.

Eene korte aantekening betreffende deze krijgsbedrijven moge hier volgen.

GEVECHT BIJ QUATRE-BRAS.

Het bataljon Nationale militie N°. 8 stond onder bevel van den Luit.-Kolonel DE JONGH en maakte deel uit van de 1ste Brigade (Generaal-Majoor VAN BYLANDT) der 2^e Divisie (Luitenant-Generaal DE PERPONCHER) van het Nederlandsche leger.

Het bataljon bevond zich in den nacht van 15 op 16 Juni 1815 nabij Nivelles, vanwaar het in den morgen van den 16^{en} met andere troepen naar Quatre-Bras oprukte, om de brigade SAKSEN-WEIMAR, die in den namiddag van den 15^{en} den eersten stoot der Franschen onder Maarschalk NEY had doorstaan, te ondersteunen. Toen NEY op den 16^{en} een krachtigen aanval op de stelling bij Quatre-Bras ondernam, stuitte hij daar dan ook op de vereenigde Nederlandsche 2e Divisie. Gedurende bijna twee uren hield deze zwakke macht alléén tegen de groote overmacht stand en werd eerst daarna door andere Nederlandsche en Engelsche troepen ondersteund. Onder de troepen, die zich dien dag het meest onderscheidden, behoorden het bataljon Jagers N°. 27, het bataljon Infanterie van Linie N°. 7 en de bataljons Nationale militie N°s. 7 en 8.

Zooals vroeger is aangegeven, maakte het bataljon Nationale militie N°. 8 later deel uit van de 9^e Afdeeling. Een der bataljons van het latere 9^e Regiment nam bij de opheffing van dat korps, de traditie van Quatre-Bras mede naar het 2^e Regiment Infanterie, welk korps thans op grond van het voorgaande „*Quatre-Bras*” in zijn vaandel voert.

CITADEL VAN ANTWERPEN.

Koning WILLEM I had de eindregeling der Londensche Conventie, vervat in de bekende 24 artikelen, verworpen. In Maart 1832 kwam

graaf ORLOFF, als gemachtigde van Keizer NICOLAAS I, te 's-Gravenhage om den Koning te bewegen, LEOPOLD VAN SAKSEN-COBURG, als Koning der Belgen, te erkennen en de 24 artikelen aan te nemen. WILLEM I bleef echter weigeren en de Conventie besloot den Koning door dwangmiddelen tot erkenning van hare besluiten te brengen.

Engeland en Frankrijk namen dientengevolge de taak op zich de bezetting van Antwerpen en omliggende forten tot ontruiming van den Belgischen bodem te dwingen. Een Fransch leger van 90.000 man rukte, onder Maarschalk GÉRARD, België binnen en legerde zich den 18^{en} November 1832 om Antwerpen.

Tot de bezetting van de citadel behoorden toen o. a.:

het flank-	(III ^{de}) bataljon van de	7 ^e	Afdeeling,
" "	(III ^{de})	" "	9 ^e "
de 1 ^{ste} en 2 ^e compie van het	II ^{de}	" "	9 ^e "
het 1 ^{ste} , II ^{de} en flank-	(III ^{de})	" "	10 ^e "

Den 29sten November werden de loopgraven geopend en reeds den volgenden morgen werd de citadel opgeëischt. De dappere Generaal CHASSÉ, bevelhebber der citadel, wilde echter van geen overgave weten, en zoo begon het beleg, waarbij de bezetting, aangevuurd door CHASSÉ en den Majoor der Artillerie SEELIG, groote bewijzen van moed en volhardingsvermogen gaf. Meer dan 100 vuurmonden braakten hunne projectielen over de ongelukkige citadel, waarbinnen alle gebouwen weldra tot een puinhoop waren geschoten. Geen hoop op ontzet was er, maar toch hield de bezetting met geestkracht de verdediging vol.

Eerst den 23sten December trad CHASSÉ in onderhandelingen, nadat in de muren der citadel eene onherstelbare bres was geschoten. Den zelfden dag gaf de grijze generaal de citadel over en werd, wat er van de bezetting over was, krijgsgevangen naar Frankrijk gevoerd, vanwaar die militairen eerst in Juli 1833 in het vaderland wederkeerden.

Toen nu, bij het Kon. Besluit van 1843, het 9^e Regiment Infanterie werd opgeheven, namen het II^{de} en III^{de} Bataljon van dat korps hunne traditie mede, resp. naar het 8ste en 1ste Regiment Infanterie, die op grond daarvan thans „*Citadel van Antwerpen*” in hun vaandel voeren.

Bij de vraag, die zich zal voordoen, hoe ten opzichte van het vaandel van het 9^e Regiment Infanterie zal moeten gehandeld worden, zullen er drie stelsels kunnen worden gevolgd:

1°. Het korps kan, in overeenstemming met hetgeen ook in het buitenland geschiedt, de traditie van het in 1843, als het ware tijdelijk, opgeheven 9^e Regiment Infanterie overnemen. Wellicht zou dit stelsel echter ten gevolge hebben, dat het 1ste, 2^e en 8ste Regiment Infanterie uit hun vaandel de herinnering aan een wapenfeit zouden zien verdwijnen. In dit stelsel zou het vaandel van het 9^e Regiment Infanterie versierd worden met de namen: „*Quatre-Bras*” en „*Citadel van Antwerpen*”.

2°. Aangezien tot het nieuwe korps zullen behooren twee bataljons van het 1ste Regiment Infanterie en een bataljon van het 5^e Regiment

Infanterie kan men aannemen, dat die bataljons de traditiën overbrengen van de korpsen, waartoe zij behoorden. In dit stelsel zoude het vaandel van het 9^e Regiment kunnen prijken met de namen: „*Quatre-Bras en Waterloo, Tiendaagsche Veldtocht en Citadel van Antwerpen*”.

3°. Het kan aan de toekomst worden overgelaten, welke wapenfeiten het 9^e Regiment Infanterie zal bedrijven, die geacht kunnen worden zóó roemrijk te zijn, dat zij in het vaandeldoek kunnen worden opgeteekend.

Uit deze drie stelsels zal de Regeering te zijner tijd eene keuze moeten doen.

Een wensch ten opzichte van de richting dezer keuze uit te spreken, ligt natuurlijk buiten het kader dezer geschiedkundige herinneringen.

SCHÖNSTEDT.

De minderheid in de Staatscommissie van 1888.

Het is bekend, dat na het tot stand komen van de jongste grondwets-herziening eene Staatscommissie benoemd werd „tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht”. Die Commissie bracht den 2^{en} Februari 1889 haar Verslag uit aan den Koning, en meende daarin voor Nederland het Pruisische stelsel van legervorming te moeten aanbevelen, bestaande uit een leger met een daarachter staande en daaruit voortgekomen landweeer van oudgedienden.

Van de jaarlijks beschikbare 40 duizend dienstplichtigen wenschte men er $\pm$ 15.600 bij leger en vloot in te lijven. De overigen zouden in vredetijd buiten elk militair verband en ook geheel ongeoeffend blijven; men meende toch uit eene georganiseerde volkswapening geen deugdelijke krijgsmacht te kunnen vormen. Het Verslag stelde dit uitdrukkelijk op den voorgrond.

In de genoemde Commissie bevond zich eene minderheid van drie leden, de Heeren REUTHER, BROUWERS en MUTSAERS, die zich met de voorstellen der meerderheid niet kon vereenigen. Zij oordeelde, dat die voorstellen te zwaren en eenzijdigen druk op de bevolking legden, dat zij voor onze toestanden te militair waren en in hun gevolgen onvoldoende, kortom, voor Nederland niet nationaal. Daarom deed zij in eene afzonderlijke, bij het Verslag gevoegde Nota van haar gevoelen blijken. Vasthoudende aan het sedert eeuwen in Nederland bestaande stelsel, waarbij leger en volk te zamen opkwamen voor vrijheid en onafhankelijkheid, wenschte zij de historische lijn te volgen en daarom — in stede van bij revolutie de Pruisische wijze van legervorming in te voeren — langs den weg der evolutie het nationale stelsel te brengen op de hoogte van den tijd.

Met het aanbevolen Pruisische stelsel kon die minderheid zich in het geheel niet vereenigen. Zoo luidde het in de genoemde Nota:

„Ten einde aan het volk zelfvertrouwen te geven, dient een geheel „andere weg te worden ingeslagen. Aan ieder staatsburger moet de „overtuiging worden geschonken, dat de pogingen door hem in vredes- „tijd gedaan om zich tot de verdediging zijns vaderlands voor te be- „reiden, in de ure des gevaars vruchten zullen afwerpen tot het ver- „hoogen van onze nationale krachten en van onze weerbaarheid, en dat „het hiertoe niet noodig is, dat hij in tijd van vrede gedurende geruimen „tijd zijn gezin en zijne beroepsbezigheden verlate en dienst in het leger „neme. Door het in het leven roepen eener doelmatig georganiseerde

„volkswapening moet dit worden verkregen, want alleen dan zal de „gewapende medewerking van de weerbare bevolking aan de verdediging des lands worden verzekerd, en van die verdediging in waarheid „eene nationale zaak worden gemaakt; eene zaak namelijk, die niet „alleen het leger met eene reserve vroeger gedienden, maar het geheele „volk aangaat. En dan zal ook buiten twijfel bij de bevolking het zelf- „vertrouwen ontstaan, aan ieder eigen, die zich in staat voelt op eigen „kracht te steunen en gewapenderhand tot zijne verdediging op te „treden” 1).

Zij teekende hierbij echter aan:

„De volkswapening, die de ondergeteekenden zouden wenschen, moet „niet worden wat onze bestaande schutterijen onvermijdelijk moesten „worden en geworden zijn onder de zoo gebrekkige bepalingen der „thans nog van kracht zijnde wet van 1827” 2).

Het ligt geenszins in onze bedoeling hier den strijd op te rakelen, die toen ter tijde en ook later, zoowel buiten als in de Volksvertegenwoordiging, tusschen de voor- en tegenstanders dier twee stelsels gevoerd is. Wij wenschen slechts in herinnering te brengen, hoe het stelsel der minderheid, waarin het „allen weerbaar” neergelegd was, het *voorloopig* heeft afgelegd. Na eene mislukte poging tot invoering van het stelsel der Staatscommissie (1891) werden in het jaar 1901 de wetsontwerpen van den Minister ELAND aangenomen, waarin op de voorstellen der Staatscommissie was voortgebouwd. Het historische, eigen, nationale stelsel werd over boord geworpen en de Pruisische wijze van leger- vorming aanvaard.

Al ging men in Regeeringskringen en ook in een groot deel van het officierskorps niet met de voorstellen der minderheid mede, algemeen erkende men toch de eerlijke bedoelingen der drie genoemde Heeren, bracht men hulde aan den moed hunner overtuiging, en prees men de kernachtige en welsprekende wijze, waarop zij hun meening hadden vertolkt.

Hiervan wordt kennelijk afgeweken in de inleiding van het onlangs verschenen werk: „Onze legerwetten, Militiewet, Landweerwet, Reservekader”, waarin ook de denkbeelden der bedoelde minderheid worden besproken. Hieromtrent zegt de Schr.:

„Het „te wapen” loopen van het gansche volk is uit den tijd en vol- „komen nutteloos.

„De drie leden der Staatscommissie van '88 waren met hun gedach- „ten zeker nog in de dagen van olim, toen zij in hun afzonderlijk „advies in geestvervoering uitriepen: „Buiten twijfel zal dan ook het „geheele volk tot het verdedigen van de onafhankelijkheid des Lands op „de roepstem zijner vorsten naar de wapenen grijpen en zich evenals

1) Verslag. blz. 125.

2) T. a. p. blz. 122.

„weleer met geestdrift scharen om het door alle Nederlanders zoo „geliefde Oranjevaandel”. Ach, welk een lief, geestdriftig om het „vaandelgeschaar! Maar de tijden zijn voorbij, dat men bij mobilisatie „rustig af kan wachten tot tijd en wijle de betrokken Nederlanders „behoorlijk zijn wakker geschud en in stemming gebracht om er langzamerhand eens over te gaan denken, om te zijner tijd zich eventueel „om het vaandel te gaan scharen. Middelerwijl is dan 's lands overweldigiger reeds aan gene zijde van Amsterdam.”

De voorman van het genoemde drietal, vermoedelijk ook de ziel daarvan, is niet meer. Daarom zal het wel veroorloofd zijn hier een woord te doen hooren ter verdediging van den Generaal REUTHER, die beter dan vele anderen bij de organisatie onzer levende strijdkrachten rekening hield met Nederlandsche toestanden, en derhalve een nationaal organisator was.

Dat de Schrijver van „Onze legerwetten” zich niet met de denkbeelden der genoemde Nota vereenigen kan, is nog geen afdoend bewijs tegen hun uitnemendheid. Goede, van diep inzicht getuigende plannen hebben wel meer niet die waardeering gevonden, welke zij verdienden. Bijna 100 jaar geleden, het was na den vrede van Tilsit, schreef VON GNEISENAU aan VON STEIN: „Je vous envoie les plans de SCHARNHORST. „Si vous les examinez avec votre bon-sens et vos lumières, vous les „trouverez excellents, mais si vous les montrez à un militaire, tout est „perdu”.

Het stelsel van VON SCHARNHORST bestond voornamelijk in de z.g. „Krümper”, dienstplichtigen, die gedurende *eenige* maanden bij de korpussen geoefend werden, om daarna naar huis gezonden en door anderen vervangen te worden. Dit stelsel vond in het, destijds door doctrinair-kastengeest op een dwaalspoor gebracht, Pruisische officierskorps hevigen tegenstand. Toch werd het in 1810 ingevoerd, en weinige jaren later stelde het Pruisen — kort na zijn diepste vernedering — in staat, de vrijheidsoorlogen van 1813, '14 en '15 te voeren, ... en uit die drie *aanvallende* oorlogen zegevierend te voorschijn te treden. VON SCHARNHORST werd de vader van het tegenwoordige Pruisische krijgswezen, en daarmede de grondlegger van Pruisen's grootheid en Duitschland's eenheid. Dieper doordringende dan de oppervlakte, begreep hij de groote kracht, welke schuilt in een volk, dat in geval van nood zijn vol gewicht in de schaal kan leggen; hij beseftte de waarde van „allen weerbaar”. Met hoeveel meer overtuiging nog zou hij gestreden hebben, wanneer hij geen zoon van het toen reeds vrij groote Pruisen, doch van het kleine Nederland ware geweest! Thans, bijna 100 jaar later, strijdt men in Nederland een fellen strijd over de viermaanders, dit zijn de Krümper van VON SCHARNHORST.

Gaarne den Schr. toegevende, dat de drie genoemde leden der Staatscommissie „met hun gedachten zeker nog in de dagen van olim waren”, moeten wij daaraan de opmerking toevoegen, dat er van die waar-

heden zijn, die reeds ten dage van olim golden, doch nog altijd waar zijn, om de eenvoudige reden, dat het waarheden van hooger orde zijn, de axioma's der wereldorde.

Het stelsel van legervorming van Athene's en Rome's bloeitijd — „allen weerbaar”, waarbij slechts aan de allerlaagste standen het *recht* ontzegd was deel te nemen aan de verdediging des lands, en het leger de intellectueele en lichamelijke keurbende der bevolking uitmaakte — dit stelsel mag ons nog altijd tot voorbeeld dienen. De helaas, te vroeg ontslapen Generaal PLANTENGA vond het ten minste in het jaar 1901 nog de moeite waard, dat stelsel, reeds eeuwen bestaande vóór Christus' geboorte, in zijn werk over Strategie te doen opnemen, om het onzen a. s. officieren als een toonbeeld voor oogen te houden.

Het kan de drie genoemde Heeren, althans zonder nader betoog, dan ook geenszins tot oneer strekken, dat zij met hunne gedachten zeker nog in de dagen van olim waren, toen zij voor de verdediging van ons kleine land ALLER STEUN meenden noodig te hebben, en dien daarom ook in vredestijd behoorlijk wilden ontwikkelen. Daarom gaat het o. i. niet aan, de bedoelde Nota in een tweetal alinea's af te handelen, en er zonder nadere bewijsvoering „la mort sans phrase” over uit te spreken.

Met name hebben wij ernstig bezwaar tegen de vertolking, welke de Schr. in de tweede der aangehaalde zinsneden geeft van de denkbeelden van den Generaal REUTHER. Deze worden o. i. het duidelijkst ontvouwd in het werkje: „De dienstplicht in verband met de voorstellen der Staatscommissie, uit de nagelaten papieren van Generaal REUTHER”, hetwelk de in de Nota neergelegde denkbeelden nader uitwerkt.

In het licht, dat daarin op de voorstellen van den Generaal REUTHER geworpen wordt, gelooven wij niet, dat de Schr. zijne voorstelling zal willen handhaven.

Wetende, hoe gering bij den Nederlander de spontane geestdrift is; volmaakt beseffende, hoe weinig men bij de tegenwoordige snelle wijze van oorlogvoeren aan spontane geestdrift zonder meer heeft, stelden de drie genoemde Heeren in hun Nota op den voorgrond, dat de volkswapening moest zijn „goed georganiseerd” en dat zij eene „voldoende militaire opleiding” moest ontvangen, *rekening houdende met den aard onzer terreinen en met de bestemming onzer levende strijdkrachten*. De Generaal REUTHER kende nl. geen grooter vrees, dan van deze laatste te maken twee legerkorpsen met een daaruit voortgekomen landweer naar Pruisisch model, meer geschikt om als Duitsch hulpkorps aan een veroveringsoorlog deel te nemen en een tweede Königgrätz of Gravelotte—St. Privat „frontaal” of „flankeerend” te helpen beslissen, dan in staat tot verdediging van ons eigen, in aardrijkskundigen zin eenig land.

Waar in de meergenoemde Nota voor de volkswapening een deugdelijk gehalte op den voorgrond werd geplaatst, spreekt het wel vanzelf, dat de genoemde Heeren meenden niet buiten staatsdwang te kunnen. Van

„een hooivork en een dosis bravourmoed kan volstaan”, en elders: „Nu „wij de hooivork- en dorschvlegelperiode ontwassen zijn, hebben wij „aan dergelijke onmilitaire schijnvertooningen niets meer”, dan vindt hij een trouw bondgenoot in den Generaal REUTHER.

Tegenover de hierboven geschetste voorstelling van den Schrijver meenden wij eene nadere toelichting van het stelsel—REUTHER niet achterwege te mogen laten. Het vraagstuk van de reorganisatie onzer levende strijdkrachten, waarmede de hoogste belangen van land en volk gemoeid zijn, blijft voortdurend aan de orde, doch juist daarom kan het landsbelang alleen in waarheid worden gediend door eene scherp en juist omlijnde uiteenzetting der verschillende, tegenover elkander staande stelsels.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

De Bevorderings- en Pensioenwetten van 1902.

Op den 1sten Maart zijn bovengenoemde wetten in werking getreden en het is natuurlijk, dat velen hunne kansen reeds overwogen, dit thans doen of nog zullen doen, met het oog op het verkrijgen van eervol ontslag uit den militairen dienst met toekenning van pensioen, op een tijdstip en tot een bedrag, zoo al niet altijd veel voordeelijker, dan toch meestal minder nadeelig dan voorheen.

Men lette bij zijne overwegingen en berekeningen, waar de belanghebbende aanvankelijk, om de kat uit den boom te kijken, slechts non-activiteit aanvraagt, op de bepaling, dat non-activiteit *op verzoek zonder bezwaar der schatkist voor niet langer dan drie achtereenvolgende jaren wordt verleend.* (Art. 70, 6°., Bevorderingswet 1902 ¹⁾). Blijkens de beschouwingen, die aan de aanneming der Wet voorafgingen, wordt de non-activiteit verleend voor den tijd, dat zij is aangevraagd, met de bepaling, dat de betrokken officier slechts weer in activiteit zal worden hersteld na het verstrijken van dien termijn. (Art. 74, Bw.) De officier, die dus bij wijze van proef eene niet-militaire betrekking aanvaardt en deze vóór den tijd, waarop zijn non-activiteit eindigt, verliest, dient wel rekening te houden met de omstandigheid, dat hij nu niet dadelijk weer in activiteit kan treden. Zij, wier financieele positie van dien aard is, dat hun beurs niet bestand is tegen een tijdelijk gemis van bezoldiging, zullen verstandig doen zich de woorden van den Minister BERGANSIUS ²⁾ te binnen te brengen en voor slechts korten tijd non-activiteit aan te vragen. Wenschen zij daarna eene verlenging van dien termijn, dan zal daartegen wel geen enkel bezwaar bestaan, mits de *drie achtereenvolgende jaren* niet worden overschreden. Eene non-activiteitsaanvraag, zonder bezwaar van de schatkist en zonder aangifte van een bepaalden tijdduur, is op grond van het bepaalde bij art. 74, Bw. onbestaanbaar. Nu is het verder mogelijk, dat de officier op n. a. voor den tijd van drie jaren, bij het verstrijken van dien termijn, nog twijfelt met het nemen zijner beslissing, n.l. het met zichzelf niet eens is, of hij nu, al dan niet, den militairen dienst zal verlaten, en toch moet nu besloten worden. Wellicht zal men zeggen: hij kan actief worden en dadelijk weer non-activiteit aanvragen, dus, na b.v. een of meerdere dagen of weken werkelijken dienst, eene nieuwe non-activiteit van 3 jaren of minder

¹⁾ Bevorderingswet 1902, gemakshalve verder als Bw. aangeduid.

²⁾ „Men kan b.v. ook voor 6 maanden aanvragen.”

wenschen te doen ingaan, maar..... zal zoodanig verzoek worden ingewilligd? Ik zeg niet het *zal* worden geweigerd, maar wil er alleen de aandacht op vestigen, dat een verzoek tot op n. a. stellen niet *behoeft* te worden toegestaan. Waar art. 70, Bw. thans zoo duidelijk den termijn van drie jaren noemt, komt mij een verzoek, als het laatstbedoelde, min of meer voor als eene poging tot outduiking, niet van de letter, maar wel van de bedoeling der Wet en daarom twijfel ik aan de gunstige beschikking daarop.

De officier, die den militairen dienst op verzoek en met pensioen verlaat, na een werkelijken dienst van ten minste twintig jaren, neemt de verplichting op zich om, tot hij den leeftijd van 55 jaren zal hebben bereikt, ter beschikking te blijven van de Koningin, ten einde op den voet van het bepaalde bij de Wet op de reserve voor de landmacht, in den laatstelijk door hem bekleeden, of in een hooger rang, te kunnen worden benoemd tot reserve-officier. Art. 1 dier wet spreekt van reserve-officieren, als zoodanig benoemd, volgens (andere) bij Wet voor de landmacht (gestelde of) nader te stellen bepalingen (de wettelijke bepalingen betreffende het personeel van den geneeskundigen dienst daaronder niet begrepen). Onder deze nader bij Wet vast te stellen bepalingen is dus ook de Bw. begrepen. De woorden „in een hooger rang” kunnen, daar de Wet op de reserve ¹⁾ slechts kent de rangen van tweede-luitenant, eerste-luitenant en kapitein, alleen betrekking hebben op den tweede- of eerste-luitenant, die bij pensionneering tot reserve-eerste-luitenant of reserve-kapitein wordt benoemd. Zekerheid van het verkrijgen eener benoeming tot reserve-officier heeft de officier bij het verlaten van den dienst niet; art. 2, 6°. der Pensioenwet voor de landmacht 1902 ¹⁾ geeft die althans niet en het is niet van belang ontbloot eens na te gaan, of die benoeming al dan niet op prijs zal worden gesteld. Wie, op grond der Pw. art. 2, 6°, op pensioen wordt gesteld met (gelijktijdige) benoeming tot reserve-officier, heeft nog bijzondere verplichtingen, o.a. bestaande in het behouden en onderhouden van een of meer militaire uniformen, het voldoen aan eene oproeping om onder de wapenen te komen ²⁾ en het verplicht wonen binnen het Rijk in Europa (art. 3, Rw.); verplichtingen, die toch altijd min of meer zwaar kunnen wegen en niet ten laste komende van hem, die niet tot reserve-officier wordt benoemd. Volgt die benoeming niet dadelijk, dan bestaat de mogelijkheid, dat de gepensioneerde officier zich buitenslands vestigt en, daar eene betrekking bekleedende, in een moeilijk parket komt bij eene eventueel in latere jaren komende benoeming, die zeker door den belanghebbende dan niet gewenscht zal worden.

¹⁾ Wet op de reserve, gemakshalve verder als Rw. aangeduid.

Pensioenwet voor de landm. 1902, gemaksh. verder als Pw. aangeduid.

²⁾ Die ook kan gericht worden tot gepens. off. beneden de 60 jaren in tijden van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, art. 76, Bw.

Volgens de Rw. treedt de gepensioneerde officier niet in het genot eener geldelijke tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform, noch van de toelage van *f* 250, *f* 300 of *f* 400 ¹⁾ 's jaars, toegekend aan reserve-officieren, herkomstig van het reservekader, of uit hen, die den militairen dienst eervol, doch zonder pensioen verlieten. ²⁾

Het komt mij niet overbodig voor er op te wijzen, dat men in de toekomst een drietal categorieën gepensioneerde officieren zal hebben, die, oogenschijnlijk onder de zelfde omstandigheden verkeerende, toch zeer veel van elkander verschillen. Nemen wij gemakshalve aan, dat drie officieren, eerste-luitenants, A, B en C den militairen dienst met pensioen verlaten en ieder hunner 20 jaren werkelijken dienst kan laten gelden, zoodat:

A op verzoek eervol wordt ontslagen ³⁾ met toekenning van een pensioen groot *f* 450 's jaars, zonder benoeming tot reserve-eerste-luitenant;

B op verzoek eervol, pensioen eveneens *f* 450 's jaars, doch met benoeming tot reserve-eerste-luitenant;

C eervol, doch niet op verzoek, op grond van het bepaalde bij art. 39, 2°. d., Bw. (ter zake van onbekwaamheid of ongeschiktheid, om in den verkregen rang in eenige betrekking bij de landmacht te dienen, welk ontslag niet anders dan eervol kan worden verleend — zie hierover nader in het vervolg van dit opstel), pensioen ook *f* 450 's jaars, doch m.i. natuurlijk zonder benoeming tot reserve-eerste-luitenant.

In het pensioenbedrag staan A, B en C gelijk, maar C is na zijn ontslag vrij om te doen en te laten wat hij wil; A is dit slechts zóó lang, als hij niet tot reserve-officier wordt benoemd en B, die wellicht de meest geschikte der drie is, wordt tot belooning aan handen en voeten gebonden en zal bovendien wel zijne rekening maken, als volgt: de reserve-eerste-luitenant, die voorheen vaandrig was, dan wel eervol ontslagen officier zonder pensioen, ontvangt 's jaars eene toelage van *f* 300 en bij zijne benoeming *f* 120, resp. *f* 150 tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform, ergo, mijn standpunt beschouwende van af het hunne, reken ik voor het eerste *pensioenjaar* *f* 450 — (*f* 300 + *f* 120, resp. *f* 150) rest *f* 30 of *nihil*, als overschot pensioen voor mijne 20 jaren werkelijken dienst, terwijl het tweede en de volgende jaren naar deze berekening zijn te stellen op *f* 150 pensioensbedrag + *f* 300 reserve-eerste-luitenantstoelage en dus feitelijk slechts *f* 150 's jaars als belooning voor zijne geschiktheid, waar A en C, bovengenoemd, hunne *f* 450 's jaars ontvangen zonder andere verplichting (?) dan eenmaal in het kwartaal een vierde van dat bedrag te gaan ontvangen en daarvoor een mandaat te kwiteeren.

¹⁾ K. B. 12 Oct. 1896, N°. 36.

²⁾ K. B. 12 Oct. 1896, N°. 36, art 11 en K. B. 9 Juni 1897, N°. 79, art. 2.

³⁾ Omdat hij b.v. nog juist kans ziet een onderzoek, als bedoeld bij art. 39, 2°. d, Bw., te ontloopen.

Op grond van het bepaalde bij art. 21, Rw. komt B echter, aannemende, dat hij bij het verlaten van den dienst zijn 37^e levensjaar heeft volbracht ¹⁾, na het volbrengen van zijn 55ste levensjaar in het genot van nog $18 \times f 8 = f 144$ extra pensioen 's jaars, zoodat hij na zijn ontslag als reserve-officier een totaal jaarlijksch pensioen geniet van $f 594$, als gedeeltelijke vergoeding voor het jaarlijks geleden te kort van $f 300$, zijnde totaal $18 \times f 300 + f 120$ resp. $f 150$.

Nu zullen sommigen mijne berekening misschien eenigszins overdreven vinden, onjuist is zij, dunkt mij, niet en de omstandigheid, dat juist de meest geschikte het minst beloond wordt, wijst op eene onvolledigheid der Wet. Bovendien loopt B nog kans in den dienst lichaamsgebreken te krijgen, die, al worden zij ook in het gunstigste geval met de pleister van een verhoogd pensioensbedrag bedekt, hem toch vóór den tijd oud en gebrekkig maken.

Behalve voor hen, die in eenige betrekking buiten het Leger, om welke reden ook, meer heil zien dan in de voortzetting der militaire loopbaan, en daarom vrijwillig, aanvankelijk bij wijze van proef door het nemen van non-activiteit, de uniformpet aan den kapstok hangen, hebben de in het hoofd genoemde Wetten ook nog belangrijke en geheel nieuwe bepalingen gebracht aangaande het ontslag van officieren, op wier militaire diensten verder geen prijs wordt gesteld. Een dezer bepalingen betreft *het eervol ontslag onder toekenning van pensioen of van het recht op pensioen, ter zake van onbekwaamheid of ongeschiktheid om in den verkregen rang in eenige betrekking bij de landmacht te dienen* (art. 39, 2°. d., Bw.), dat *niet anders dan eervol* wordt verleend (art. 40, Bw.); deze *onbekwaamheid of ongeschiktheid moet erkend zijn bij onderzoek van eene daartoe door Ons aangewezen commissie van opperen hoofdofficieren, naar regelen te stellen bij algemeenen maatregel van bestuur* (art. 39, Bw.). Deze regelen, voorkomende in Stbl. 1903, N°. 35, leeren ons, dat eenige militaire autoriteit, van meening zijnde, dat een onder haar bevelen dienend officier aan het bedoelde onderzoek zal behooren te worden onderworpen, daarvan bij een geheim, met redenen omkleed rapport, langs den hiërarchieken weg kennis geeft aan den Minister van Oorlog. Hooger geplaatste chefs voegen aan dat rapport de door hen noodig geachte mededeelingen toe en de M. v. O. *beslist of aan de zaak verder gevolg zal worden gegeven*; hij is de autoriteit, die in deze zaak feitelijk als aanklager optreedt, terwijl de commissie, optredende voor den rechter in eenige (en hoogste) instantie, de Koningin, bestaat uit vijf leden, opper- en hoofdofficieren. Minstens één van hen zal den rang van opperofficier bekleeden, terwijl het presidium berust in handen van den hoogsten of oudsten in rang en het jongste lid met de werkzaamheden van secretaris wordt belast.

Drie leden van deze, bij Kon. Besl. benoemde commissie zullen zoo

¹⁾ Art. 28, Pw. en art. 24, Rw.
Mil. Spect. 1903.

mogelijk behooren tot het wapen, dienstvak of den staf, waarvan de te hooren officier deel uitmaakt; tevens wordt voor ieder lid een plaatsvervanger aangewezen. Tot leden en plaatsvervangende leden zijn niet benoembaar: zij, die het geheim rapport hebben opgemaakt, of, bij de doorzending daarvan, eenige mededeeling daaraan hebben toegevoegd; zij, die den betrokken officier in bloedverwantschap of zwagerschap bestaan tot en met den zesden graad, of zij, die elkander als leden onderling tot en met den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap zouden bestaan. In hoofdzaak zijn dit ook uitsluitingsgronden voor de benoeming tot lid van een kriegsraad.

Het Kon. Besl. vermeldt niet, dat een lid om eenige reden van vriendschap tot den betrokken officier als anderszins, buiten de hierboven genoemde redenen, al dan niet op zijn verzoek, van het zitting nemen kan worden ontslagen, evenmin de bevoegdheid van den te hooren officier tot het wraken van een of meer leden der commissie. Wel leest men in art. 12 van het bedoelde Stbl.: *bijaldien een lid der commissie door ziekte of door andere dringende omstandigheden verhinderd mocht wezen de eerste vergadering bij te wonen, zal hij daarvan onverwijld, zoo noodig langs telegraphischen weg, bericht zenden aan den voorzitter, die alsdan — voor het geval de reden van verhindering door hem geldig wordt bevonden — voor de oproeping van het plaatsvervangend lid het noodige verricht.*

Van zoodanige vervanging doet de voorzitter schriftelijk mededeeling aan Onzen Minister van Oorlog en aan den betrokken officier.

In ruimen zin opgevat, kunnen de woorden *dringende omstandigheden* ook betrekking hebben op vriendschap voor den te hooren officier en andere redenen, waarom het bedoelde lid van het zitting nemen wenscht te worden ontslagen. Mede zal het wel de bedoeling zijn, dat het vervangen lid ook de volgende vergaderingen niet meer zal bijwonen; de vervanging van den voorzitter der commissie geschiedt door den M. v. O. (art. 13).

Daar van de samenstelling der commissie en van de vervanging van een of meer der leden (c.q. den voorzitter) ook aan den betrokken officier wordt kennis gegeven, zoo zal dit wel niet eene bloote formaliteit zijn, maar eene gelegenheid voor dien officier om bij request en met opgave van redenen het verzoek tot den M. v. O. te richten tot het vervangen van een of meer der aangewezen commissieleden.

De te hooren officier kan eveneens door ziekte of andere redenen verhinderd zijn de vergaderingen der commissie bij te wonen; hij is dan verplicht hiervan en onder opgave van redenen aan den voorzitter kennis te geven; deze onderzoekt de geldigheid daarvan en doet bij gegrondbevinding het voorstel aan den M. v. O. tot wijziging van den datum der eerste (ook voor eene latere?) vergadering. Bij niet gegrondbevinding der opgegeven redenen, of bij ingekomen verzoek van den betrokken officier tot het niet bijwonen der vergaderingen, heeft de behandeling der zaak buiten zijne tegenwoordigheid plaats.

Blijkens den inhoud van art. 10 van bovengenoemd Stbl. is de officier, aangaande wien het onderzoek plaats heeft, van af het oogenblik dat hij de kennisgeving van de samenstelling der commissie ontvangt, *uitsluitend* ter beschikking van den voorzitter, zoodat hij dus van af dat oogenblik *geen* (anderen) *dienst* doet.

De commissie neemt in hare vergaderingen, die met gesloten deuren plaats hebben, kennis van de stukken en hoort daarna den betrokken officier, die den wensch kan te kennen geven, dat in zijn belang *in den militairen dienst zijnde* personen zullen worden gehoord; wanneer de commissie van dit hooren eenig nut verwacht, zullen die personen opgeroepen en in tegenwoordigheid van den officier gehoord worden; deze laatste heeft dan ook het recht vragen te stellen.

Na den afloop van alle verhooren en verdere informatiën wordt den betrokken officier gelegenheid gegeven om zich, met behulp van de afschriften van alle stukken, op de zaak betrekking hebbende, te verdedigen. De voorzitter bepaalt dien tijd van voorbereiding, aan het einde waarvan de officier zich voor de commissie mondeling, dan wel schriftelijk zal verantwoorden. Daarna stelt de commissie een zakelijk verslag op, dat met alle, op de zaak betrekking hebbende stukken aan den M. v. O. wordt toegezonden.

In verband met den inhoud van art. 2, volgens hetwelk de M. v. O. beslist, of aan de zaak verder gevolg zal worden gegeven en in het bevestigend geval aan de Koningin het voorstel doet tot aanwijzing eener commissie, moet het ondenkbaar worden geacht, dat van het door deze uitgebracht advies door H. M. zal worden afgeweken.

Hoewel art. 39, 2°. Bw. zonder eenige beperking spreekt van toekenning van pensioen of van het recht op pensioen, bestaat toch ook hierin tweeërlei, nl. voortdurend en tijdelijk pensioen. Op grond van art. 2, 5°. a, Pw., heeft de bovenbedoelde eervol ontslagen officier slechts recht op *voortdurend* pensioen na een werkelijken dienst van ten minste vijftien jaren; kan hij deze niet doen gelden, dan geeft art. 4, b slechts recht op *tijdelijk* pensioen, dat voor niet minder dan één jaar en voor niet langer dan vijf jaren wordt toegekend.

Het pensioen wordt nu berekend naar het aantal dienstjaren en wel voor ieder jaar $\frac{1}{10}$ ¹⁾ van het volle bedrag (artt. 16, a en c, 19 en 20, Pw.), maar in geen geval minder dan de helft, zoodat hij, die vijftien jaren kan doen gelden, als eerste-luitenant op de hier omschreven wijze den dienst verlatende, f 450.— jaarlijksch en voortdurend pensioen trekt. Wie minder dan vijftien jaren kan laten gelden, krijgt een tijdelijk pensioen van ten minste $\frac{1}{10}$ en ten hoogste $\frac{1}{4}$ van het volle pensioensbedrag, terwijl art. 4, b, Pw., bij minder dan 5 jaren werkelijken dienst, *geen* recht op pensioen geeft en dus in strijd is met de stellige bepaling van art. 39, 2°. Bw., die wel recht op pensioen geeft.

¹⁾ Aannemende, dat de betrokken officier niet behoort tot de officieren van gezondheid, militaire apothekers of paardenartsen.

Art. 42, Bw. geeft de gevallen aan, waarin *niet-eervol ontslag* kan worden verleend *op advies van een raad van onderzoek of een raad van appèl*. Deze gevallen komen in hoofdzaak overeen met die, genoemd in de thans buiten werking getreden Wet van 28 Aug. 1851. Het aangaan van een huwelijk zonder koninklijke toestemming kan geen niet-eervol ontslag meer ten gevolge hebben.

Art. 44, Bw. zegt: *de lastgeving* (welke den officier voor den raad van onderzoek brengt) *moet uitdrukkelijk vermelden, welk feit of welke feiten de Minister onderzocht wenscht te zien*. Voorts geeft dit art. duidelijk aan, dat slechts *meerderen of ouderen in rang* van den betrokken officier eene *schriftelijke klacht* langs den hiërarchieken weg tegen hem kunnen indienen, in welke klacht het feit (of de feiten) moeten worden aangewezen, op grond waarvan de officier naar hunne meening voor niet-eervol ontslag in aanmerking komt.

Op grond van het bepaalde bij art. 47, Bw. is bij Stbl. n°. 65, 1903 afgekondigd het *reglement betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de raden van onderzoek en van appèl*. Voor zooveel aangaat de bijeenroeping der raden van onderzoek en hunne werkzaamheden komen de voorschriften der Bw. en van dit reglement, zij het dan ook, dat de laatste meer gedetailleerd geredigeerd zijn, in hoofdzaak overeen met die van de Wet van 28 Aug. 1851. In hare betekenis geheel nieuw zijn echter o. a. artt. 57 en 58, Bw., zoomede de instelling der raden van appèl.

Deze artt. luiden:

Art. 57. Behoudens het geval, voorzien bij art. 65, kan een beklagde niet opnieuw voor eenen raad van onderzoek worden geroepen voor eene zaak, waarover reeds door een zoodanigen raad advies werd uitgebracht.

Art. 58. Van het advies van eenen raad van onderzoek is beroep op eenen raad van appèl toegelaten.

Het opnieuw voor een raad van onderzoek roepen kan alleen geschieden, indien een request aan de Koningin is ingediend, houdende het verzoek om *herziening* van het advies, uitgebracht door den raad van onderzoek of van appèl. Dit verzoek, hetwelk door den beklagde, zijn gemachtigde of naastbestaanden kan worden ingediend, is volgens art. 63, Bw. slechts voor inwilliging vatbaar: 1°. als het advies verband hield met een rechterlijk gewijsde, waarvan vernietiging gevraagd en verkregen werd; 2°. op grond van eenige omstandigheid, die bij het uitbrengen van het advies niet bekend was, en, op zichzelf of in verband met andere omstandigheden, ernstigen twijfel heeft doen ontstaan omtrent de juistheid van het advies.

Het verzoekschrift, houdende aanvraag om herziening, waarin de feiten of omstandigheden moeten worden genoemd, waarop de aanvraag steunt, kan worden afgewezen in een met redenen omkleed Kon. Besl. (artt. 63, 64 en 65, Bw.). Van het in herziening uitgebracht advies is geen beroep toegelaten (art. 67, Bw.).

Ook voor de samenstelling en de wijze van werken van de raden van appèl gelden in hoofdzaak de zelfde voorschriften, als voor de raden van onderzoek zijn vastgesteld. Officieren, die zitting hadden in den raad van onderzoek, zijn niet benoembaar in den raad van appèl, die het beroep in de zelfde zaak behandelt, en de beklaagde kan eenmaal, ten hoogste twee der tot lid of plaatsvervangend lid van den raad van appèl aangewezen personen, doch niet den bij Kon. Besl. benoemden voorzitter, wraken.

BREDA.

H. W. STORM VAN 's GRAVESANDE,
Kapitein der Infanterie,
Leeraar aan de K. M. Academie.

Een betrouwbaar (?) oordeel over het Nederlandsche leger.

Zoals de Lezer weet, verschijnt de „Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten” ¹⁾ in twee talen, namelijk gedeeltelijk in het Duitsch en gedeeltelijk in het Fransch.

Uit den naam van dit maandschrift zou men mogen afleiden onpartijdige en betrouwbare lectuur te zullen verkrijgen. In die meening wordt men nog versterkt door het gebruik van beide voornoemde talen. Toch is mij herhaaldelijk gebleken, dat b.v. op het gebied van artilleriewezen en wapentechniek, ook wat de privaat-industrie betreft, een zeer sterk sprekend pro-Duitsch en anti-Fransch standpunt wordt ingenomen. Edoch, deze omstandigheid zou mij nog geen aanleiding hebben gegeven tot dit schrijven; er is meer.

In het „Supplément 11, février 1900” komt namelijk onderstaande mededeeling voor onder: „Renseignements divers”, blz. 259:

Lorsqu'on examine *la préparation des armées de terre et de mer hollandaises à la guerre* il paraît évident, de prime abord, qu'abstraction faite de son isolement complet et de son apathie politique, la Hollande ne doit la conservation de son indépendance et la possession de ses colonies qu'au hasard et à des circonstances favorables. Sa flotte et son armée de terre, qui d'ailleurs, quant au nombre, n'est nullement une quantité négligeable, doivent être considérées comme absolument incapables de protéger ou de défendre avec succès même la Hollande seule et par conséquent encore bien moins ses colonies étendues contre la plus faible des puissances européennes. L'armée hollandaise n'est pas de qualité à pouvoir tenir tête à une puissance européenne quelconque. La milice, appelée là-bas „schutterij”, ne serait, dans une guerre européenne, qu'une entrave, car elle manque de discipline et n'est nullement préparée à la guerre. Par la lourdeur et l'inhabilité de ses mouvements elle ne pourrait qu'embarrasser les troupes régulières et même leur devenir fatale. La cavalerie hollandaise au contraire est très bonne. Napoléon 1er déjà en faisait grand cas, il la déclara la meilleure du monde entier. La qualité du soldat hollandais considéré individuellement est irréprochable. Le Hollandais est brave; il aime sa patrie ardemment comme ses ancêtres, et il nourrit un sincère amour et un grand dévouement pour sa dynastie héréditaire.

Quoique les Hollandais aient toujours eu une vraie peur de l'exercice militaire à la prussienne qu'ils regardent, bien à tort, comme

¹⁾ Redactie en Uitgever: *E. von Witzleben*, Weintraubenstrasse N°. 21, I. Dresden-N.

symptôme de servitude, le devoir de leur propre conservation les obligera bientôt à renoncer à ces idées entièrement injustes et même ridicules, et à procéder enfin à la formation d'une armée régulière et bien organisée, ce qui ne leur serait pas trop difficile, vu les grandes ressources en hommes et en argent dont la Hollande dispose. Le préjugé des Hollandais contre le service militaire obligatoire d'après le modèle allemand sera abandonné dès que l'on aura fait comprendre au peuple hollandais que l'indépendance politique de son pays repose sur la condition que son armée soit vraiment prête à entrer en campagne. (*Deutsche Tageszeitung* n°. 439 du 19 IX 99.)

Voorwaar, even geringschattend, als onjuist. *La milice, appelée là-bas „schutterij“*; 't is fraai!

Maar ziet, daar lees ik in het zelfde tijdschrift „Supplément 48, Mars 1903“, eveneens onder: „Renseignements divers“, blz. 104, een *woordelijk gelijkloidend* bericht; alleen staat aan het slot: (*Deutsche Tageszeitung*), terwijl achter het eerste bericht, zooals hierboven vermeld, stond: (*Deutsche Tageszeitung* n°. 439 du 19 IX 99).

Het heeft den schijn, alsof thans opzettelijk de juiste aanwijzing van het dagblad, waaruit het bericht is overgenomen, achterwege gelaten is, om dat bericht, nu tusschen de 3 en 4 jaren oud, nog eens te kunnen opdisschen. Ik kan begrijpen, dat de „*Fliegende Blätter*“ den lezer nu en dan de zelfde aardigheden, als eenige jaren geleden, zij het ook in een ietwat ander kleed of bij een gewijzigd prentje, nogmaals te genieten geven; waarom ook niet? Maar dat een vakblad, dat toch aanspraak op ernst wil en zeker moet maken, handelt als hier geschied is door de „*Internationale Revue*“, acht ik onverklaarbaar. Een vakblad, dat aldus optreedt, kan bezwaarlijk op den naam van *betrouwbaar* aanspraak maken en stelt daardoor zijn plaats op onze militaire leestafel in de waagschaal. Door zulk een blad te handhaven, loopt men toch gevaar verkeerde denkbeelden ingang te doen vinden.

Met mij zouden zeer zeker velen der Redactie van ons eerste militaire Tijdschrift dankbaar zijn, indien zij er toe kon besluiten de Redactie der „*Internationale Revue*“ op haar, een ernstig tijdschrift onwaardig, bericht te wijzen. Laatstgenoemde Redactie weet toch, dat vele exemplaren der „*Internationale Revue*“ hierheen gaan, dat dus te onzent ook meergenoemd bericht wordt gelezen, en kan, zonder tegenspraak van meest bevoegde zijde te vernemen, veronderstellen, dat men flink den spijker op den kop geslagen heeft.

En nu nog een bewijs voor het door mij aangevoerde.

In de Maart-aflevering van dit jaar der „*Internationale Revue*“ komt o.m. onder *Holland. Allgemeines*, blz. 99, met betrekking tot het Indische leger deze zinsnede voor: „Dagegen sind darin einige Kompagnien Neger aus Guinea in Afrika, die als besonders gute Soldaten gelten“!

C. M. J. COLLETTE,
Kapitein der Artillerie.

Utrecht.

**„Eenige opmerkingen betreffende het Reglement
op de exercitiën der Infanterie. Tweede Ge-
deelte door H. P. van der Mieden”, aan
eene nadere beschouwing onderworpen.**

Ingaande op de uitnoodiging van den Heer VAN DER MIEDEN om, bij verschil van meening, de door hem voorgestelde wijzigingen in het Reglement Infanterie. II. te bespreken, dient hierbij allereerst nogmaals aangestipt, hetgeen reeds zoo menigmaal, zelfs in courantenartikelen werd opgemerkt, dat herhaalde wijzigingen in reglementen en voorschriften, zoo eenigszins doenlijk, zullen moeten worden vermeden. Zijn deze niet beslist noodzakelijk, dan beschouw ik ze uit den booze en moeten zij, mijns inziens, bepaald worden nagelaten. In hoeverre zulks met de door den Heer v. d. MIEDEN voorgestelde het geval is, zal hieronder worden nagegaan.

In de 2^e alinea van punt 332 is sprake van de open colonne, den vorm, waaruit men normaal overgaat tot den afmarsch uit de flank met vieren; zie daarvoor de plaatsing van de muziek aan het hoofd der colonne en die der tamboers en hoornblazers aan het hoofd der bataljons. Om deze reden is, volgens mijne meening, bij die open colonne de plaats van den R. Ct. en de B. C^{ten}. aan het hoofd en, conform daarmee, die der C. C^{ten}. vóór de voorste afdeeling hunner compagnieën.

Ten slotte kan die plaats altijd nog wijziging ondergaan, omdat het woord „normaal” is toegevoegd.

Zeer te recht wordt, mijns inziens, den B. Ct. bij het aannemen der gevechtsformatie, volgens het bepaalde in punt 348, slechts één hoornblazer toegevoegd, welke laatste de signalen zal moeten blazen, tot het doen geven waarvan de B. Ct. alleen gerechtigd is. Het toevoegen van meer personeel is nutteloos om de eenvoudige reden, dat dit den B. Ct., welke bereden is, meestal niet zal kunnen volgen. Deze toch, zal zich op het gevechtveld dikwijls snel verplaatsen. Dit bezwaar zal zich menigmaal ook voor den hem toegevoegden hoornblazer doen gevoelen. Wil de B. Ct. gedurende het gevecht orders doen overbrengen, dan zal hij daartoe in de eerste plaats kunnen beschikken over zijn bereden adjudant, waarbij de zekerheid bestaat, dat de bevelen goed worden overgebracht, omdat deze den geest der orders kent.

Mocht de B. Ct. eventueel op een bepaald oogenblik over ordonnansen willen beschikken, dan zal hij altijd ruimschoots gelegenheid

hebben een gegraduateerde of soldaat van, in zijne nabijheid aanwezige afdeelingen daartoe tijdelijk aan te wijzen. Het zal wel niet de bedoeling van Schrijver zijn, om voor het vasthouden der paarden reeds bij het begin van den strijd een man aan het gevecht te onttrekken.

De voorgestelde wijziging van punt 360 moge taalkundig juist zijn, zij komt mij niet noodzakelijk voor, aangezien de tegenwoordige redactie niet tot vergissingen kan leiden.

Waar Schrijver in punt 361 eene taalkundige onjuistheid wil wegnemen, is de daarvoor gegeven motiveering, mijns inziens, minder juist; werkwoorden: „bedreigen” en „dreigen”.

Punt 382. Eene wijziging, in den geest als Schrijver voorstelt, komt mij overbodig voor en niet gewenscht. Waar het reglement thans spreekt van steunpunten „in de lijn van weerstand”, kwam bij mij althans nimmer de gedachte op, dat het de bedoeling van het reglement is, de hier genoemde steunpunten in „éene rechte lijn” te brengen met de eventueel aan te leggen tirailleurloopgraven. Naar aanleiding van de door Schrijver aangeduide wijziging stel ik de vraag, hoe deze zich zal kunnen voorstellen, dat bosschen en dorpen „op niet te grooten afstand achter de lijn van weerstand gelegen” voordeelig kunnen zijn voor den verdediger. Mijns inziens, is die aanwezigheid daar ter plaatse meer een nadeel dan een voordeel, wanneer — blijkbaar overwegende — redenen bestonden om de lijn van weerstand voorwaarts te kiezen. Eerst bij een gedwongen terugtocht zal van die steunpunten gebruik gemaakt kunnen worden, een terugtocht, waarbij men door den vijand op den voet gevolgd wordt, aangezien de voorwaarts gelegen hoofdweerstandslijn niet dan bij uiterste noodzakelijkheid verlaten zal worden. In dit geval nu, komt mij de aanwezigheid van dat bosch en dat dorp daar ter plaatse als een bepaald nadeel voor. Te vaag, vermeen ik, is bovendien de uitdrukking: „op niet te grooten afstand”. Schrijver zal zeker wel niet bedoeld hebben, dat deze zoo klein zou worden, dat daarin de reserve-afdeelingen opstelling zouden moeten vinden. Alsdan toch, zouden zich voor deze afdeelingen de zelfde nadeelige moreele factoren doen gevoelen, waarvan Schrijver zelf in zijne toelichting melding maakt; deze nog verhoogd door materieele verliezen. Want dat de artillerie van de tegenpartij, die in dit geval verondersteld wordt wél aanwezig te zijn, niet zou nalaten zich ook tijdig op die terreinvoorwerpen in te schieten, behoeft geen nader betoog. Wordt geen artillerie verwacht, dan zou, voor het geval de boschrand *in* de lijn van verdediging ligt, het aanleggen der loopgraven op bepaalden afstand *vóór* dien rand moeten worden ontraden, aangezien de vijandelijke infanterie, op den boschrand ingeschoten zijnde, het oprukken van ondersteuningstroepen daaruit zeer bemoeilijken, zoo niet onmogelijk maken zal. Trouwens, wanneer de rand van het bosch in staat van verdediging is gebracht en dus ook de voorste strook boomen opgeruimd is, komt mij de voorstelling van „den venijnigen pats” der geweerkogels in de stammen wel wat overdreven

voor, hoewel ik natuurlijk Schrijver's meening eerbiedig, waar hij mogelijk uit eene ondervinding spreekt, die mij ontbreekt. De gemaakte vergelijking tusschen het zich zoogenaamd „bloot geven boven de borst-wering” van den schutter gedurende het afgeven van het schot en de voorwerpen, welke getroffen worden, dus de boomen, gaat wel wat mank. Daar, waar nog de laatste oorlog in Transvaal leerde, hoe gering het percentage der verliezen bij den verdediger is, treedt Schrijver, volgens mijne bescheiden meening, in wel wat al te pessimistische beschouwing, waar hij het gevaar voor oogen ziet, dat zucht tot zelfbehoud zal gaan zegevieren over discipline, eergevoel en plichtsbesef en de man daardoor niet of te hoog zal richten.

Punt 396. Niet logisch komt mij de gevolgtrekking voor, dat de plaatsing van het woord „kunnen” het noodzakelijk gevolg zou moeten hebben, dat daardoor het teruggaan van die afdeelingen „onmogelijk” zou worden. Kan de samensteller van het reglement niet de bedoeling gehad hebben, dat de plaatsing der afdeelingen voor opname b.v. zoover zijwaarts gekozen worde, dat de terugtrekkende afdeelingen ver genoeg van deze verwijderd blijven? Bij deze veronderstelling zou het woord „kunnen” wel op zijne plaats zijn.

Punt 461. Ik deel niet de meening van Schrijver, dat de woorden: „welke formatie zij moeten hebben” zouden moeten vervallen. Schrijver zal toch niet wenschen, verwijzende naar de tweede alinea, dat eenige liniën achter elkander in verspreide formatie tot den aanval zullen overgaan. Volgens mijne meening wordt dan ook in de eerste alinea niet van afdeelingen gesproken, die beslist mede moeten stormen — immers ook door afgeven van vuur gedurende den stormloop en door een verder ageeren, nadat de stormaanval der afdeelingen uit de voorste linie heeft plaats gehad, dragen de achtergebleven afdeelingen tot het succes bij. Het zal wel degelijk van de omstandigheden afhangen, hoe de afdeelingen uit de tweede en derde gevechtlinie dat laatste succes zullen moeten verhoogen, zij het ook, dat deze, als regel, mede tot den stormaanval overgaan. Overbodig komt het mij daarom ook voor, de 2^e alinea te doen omwerken, in den geest als Schrijver zulks aangeeft.

Punt 520. Beschouwt men den inhoud van het hier gestelde, in verband met hetgeen in punt 517 vervat is, dan heeft de samensteller van het reglement in het algemeen als regel willen stellen, dat niet rechtstreeks door de vijandelijke cavalerie bedreigd wordende infanterieafdeelingen hunne aandacht zullen blijven wijden aan het hoofddoel, en dat veranderingen in opstelling met betrekking tot die cavalerie, als regel, zullen worden vermeden. In aansluiting daarmede bepaalt punt 520, dat afdeelingen, gunstig voor afwering van den aanval opgesteld, dus geen gewijzigde opstelling behoevende in te nemen, het vuur reeds op groote afstanden op de cavalerie kunnen openen. Ik deel dan ook niet de meening van den Heer v. D. MIEDEN, waar hij in de tegenwoordige redactie van punt 520 het gevaar ziet, dat infanterieafdeelingen, blootgesteld aan de uitwerking van het vijandelijke infanterievuur, zelf het

vuur zouden gaan openen op de vijandelijke, op grooten afstand verwijderde cavalerie. Daarvoor is mij borg het door de afdeelingcommandanten geleerde uit de andere punten van het Reglement Infanterie. II.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat Schrijver, na het lezen van bovenstaande opmerkingen, blijft bij zijne aantekeningen in het Spectatornummer van Februari j.l. Mocht hij het echter met mij hierover eens kunnen worden, dat geen reglement of voorschrift zoo volmaakt kan worden samengesteld, of ieder lezer zou daarin wijzigingen kunnen aanbrengen, dan hebben deze enkele regelen althans in zooverre doel getroffen.

M. WALTHER,
Luitenant der Infanterie.

Compagnies-Commandant en Kader bij de Vestingartillerie.

In het leger moet ieder geheel verantwoordelijk zijn voor de goede uitvoering van zijn taak, waartoe wordt vereischt: 1°. dat deze nauwkeurig is omschreven, voor zoover het te bereiken doel betreft; 2°. in hare uitvoering eene zoo groot mogelijke vrijheid wordt gelaten; en 3°. zij een afgerond geheel vormt.

Het bovenstaande toepassende op den C.C., moet deze alleen aan den afdeulingscommandant verantwoordelijk zijn voor de strijdvaardigheid van zijne compagnie, welke hij naar zijne inzichten dient te kunnen leiden en oefenen. Tot op zekere hoogte is dit thans het geval, maar niet volkomen, daar de opleiding van kader, peilers, waarnemers, telefonisten en de wintercursussen voor het kader aan zijn invloed onttrokken zijn, en hij dus in deze opzichten niet verantwoordelijk is.

Het komt mij voor, dat hierin verbetering te brengen ware.

De wintercursussen voor het kader zou ik wenschen te bestemmen voor oefeningen en theorieën, die des zomers ¹⁾ achterwege moeten blijven, en om het kader naar de inzichten van den C.C. voor te bereiden voor de aanstaande opleiding van de miliciens. Zij zijn dus eene noodzakelijke aanvulling van de zomeroefeningen, vormen met deze één geheel en moeten daarom compagniesgewijze worden gehouden. In Naarden had dit gedurende één winter plaats en met goed gevolg. In plaats van aan iederen cursus de helft van het kader van ééne compagnie te doen deelnemen, werden de compagnieën in twee groepen verdeeld, die elke gedurende twee maanden geheel ter beschikking van den C.C. waren.

Deze compagniescursussen hebben het groote voordeel, dat de C.C., wetende welke de zwakke zijde is van elk onderofficier of korporaal, het onderricht individueel, in plaats van klassikaal, kan doen geven. Ook is hem het best bekend, wat gedurende den zomer niet of onvoldoende behandeld is en welke punten bovendien nader onderwezen moeten worden. Voor het kader zelf is de compagniescursus eveneens te verkiezen. Het individueele onderricht maakt het mogelijk vrijstellingen te geven aan hen, die sommige theorieën kunnen missen; zeker eene

¹⁾ In verband met de regeling der oefeningen wordt hier onder zomer verstaan de maanden Maart tot December.

grootte aansporing om te zorgen, steeds goed op de hoogte van de voorschriften te zijn. Tevens moet een gedeelte van het onderricht door geschikte onderofficieren worden gegeven, waardoor hunne bruikbaarheid en hun moreel verhoogd zullen worden.

Meestal wordt een zeer groot gedeelte van de cursussen ingenomen door de jaarlijks terugkeerende behandeling van voorschriften (reglementen inbegrepen), en dit schijnt mij een der hoofdoorzaken van den tegenzin, welke de cursussen bij velen opwekken. Door vrijstelling te geven, als boven is vermeld, wordt hieraan zeker eenigszins te gemoet gekomen, maar nog niet voldoende. Eene afdoende verbetering schijnt mij te verkrijgen door des zomers iedere week een gedeelte van de voorschriften te doen bestudeeren door, en daarna te behandelen met het kader, hetzij gedurende geschikte oefeningen of in eene korte theorie. Zoodoende zal het kader op de hoogte blijven van de voorschriften, en, worden deze dan tevens tot het hoog noodige beperkt ¹⁾ en beknopt ingericht, dan vervallen des winters een groot gedeelte van de vervelendste theorieën. De vrijkomende uren zijn dan beschikbaar voor oefeningen, als bijv. afstanden schatten, en voor theorieën over opvoedkunde, geven van onderricht, handhaven van gezag en krijgsgeschiedenis.

De opleiding van peilers, waarnemers en telefonisten heeft in hoofdzaak in de zomermaanden plaats. Dat dit buiten den C.C. om geschiedt, acht ik niet alleen verkeerd, omdat deze daardoor een gedeelte van zijn verantwoordelijkheid verliest, maar ook, omdat het, telkens gedurende een of meer uren, aan de oefeningen onttrekken van een gedeelte van het kader en van de mauschappen, den geregelden gang van de opleiding onderbreekt en somtijds zelfs het geven van onderricht belemmert. Daarom moet ook dit gedeelte van de opleiding aan den C.C. worden opgedragen, waardoor bovendien meer afwisseling in de diensten, en eene gelegenheid te meer aan het kader gegeven wordt om als onderwijzer op te treden.

De vorming van vrijwillig dienend kader moet grootendeels buiten den C.C. om gaan en zal daarom niet behandeld worden. Dit is echter niet het geval met het militiekader; dit kan niet alleen zeer goed in de compagnie worden opgeleid, maar deze wijze schijnt mij ook verreweg de beste, omdat:

1°. beter kader verkregen wordt;

2°. een grooter aantal miliciens zich vrijwillig als aspirant-korporaal en -sergeant zal opgeven.

¹⁾ Zoo kan m.i. het reglement op de krachtwerktuigen vervallen, daar ik heb bijgewoond, dat recruten, die reeds eenige dagen na opkomst bij wijze van gymnastiek, en zonder het reglement te volgen, met de krachtwerktuigen werkten, deze binnen enkele weken zonder eenige hulp of commando's van kader vlug bedienden.

Dit laatste acht ik van groot belang. Tot dusverre heeft steeds een aanzienlijk te kort aan militiekader (dat in oorlogstijd onmisbaar is) bestaan, en dat te kort zal zich nog sterker doen gevoelen, nu door invoering van de nieuwe legerwetten de behoefte aan kader grooter wordt. Wel is waar zal ten deele in het te kort worden voorzien door gebruik te maken van de bepaling, dat miliciens gecommandeerd kunnen worden om de opleiding tot korporaal of sergeant te volgen, maar ik betwijfel of het mogelijk zal zijn altijd voldoende dwang uit te oefenen, om het benodigde kader te verkrijgen. Doch hoe dit ook zij, ongetwijfeld is het beter dwang te vermijden, en dat schijnt mij mogelijk, door de opleiding in de compagnie te doen geschieden. Deze meening is gegrond op mijne ondervinding, dat meermalen miliciens weigerden om voor korporaal of sergeant te worden bekwaamd, enkel en alleen omdat zij daartoe een *schoolcursus* moesten volgen; in de compagnie hadden zij gaarne een graad of een hooger grad willen verwerven.

De hoofdtak van het militiekader is om, in oorlogstijd, geoeft personeel aan te voeren; onderwijzen en opvoeden behoeft het niet. De theoretische eischen kunnen en moeten dus laag zijn, en bijna alles komt aan op praktische bruikbaarheid, welke niet beter te verkrijgen is dan door praktische oefeningen, aangevuld met eenige theorie. En is deze bruikbaarheid nu niet veel beter te verkrijgen, wanneer de aspirant in de compagnie dagelijks de voornaamste oefeningen medemaakt en enkele uren besteedt aan bijzondere oefeningen en theorieën, dan wanneer hij een schoolcursus volgt? Zou de beste wijze om den aspirant gezag te leeren uitoefenen niet zijn, hem reeds kort na zijn in dienst treden er aan te gewennen zijne latere ondergeschikten te commandeeren, waardoor tevens deze nu reeds leeren hunne toekomstige meerderen te gehoorzamen?

Het groote verschil, dat bestaat tusschen het opleiden van beroeps- en van militiekader moet vooral in het oog gehouden worden. Het eerste, dat ook moet opvoeden en onderwijzen en dus aan veel hogere eischen dient te voldoen dan het tweede, komt voort uit de vrijwilligers, die bij hun in dienst treden over het algemeen minder ontwikkeld zijn dan het beste gedeelte van de miliciens, waaruit het militiekader wordt gekozen. Voeg hier nog bij, dat de opleiding van het militiekader, hetwelk vóór en na de aanstelling gedurende ruim 8 maanden bijna alle oefeningen en theorieën bijwoont, heel wat beter is dan van de meeste vrijwilligers, die reeds zoo spoedig mogelijk voor allerlei employementen en detacheringen worden aangewezen, en daardoor in den regel slechts aan weinig oefeningen hebben deelgenomen op het tijdstip, waarop zij tot de bevorderingsschool worden toegelaten, dan is het duidelijk, dat het voor de miliciens veel gemakkelijker is een graad te verkrijgen dan voor de vrijwilligers.

Het militiekader moet uit de meer ontwikkelde miliciens genomen worden, omdat het anders, vooral in vreedstijd, niet het noodige ontzag

kan inboezemen. Tevens wordt hierdoor het voordeel verkregen, dat gedurende de opleiding het onderwijs in lezen, schrijven en rekenen geheel achterwege gelaten of tot eene geringe herhaling beperkt kan worden. Hoe groot de eisch voor algemeene ontwikkeling en kennis bij de toelating moet zijn, hangt af van de gemiddelde ontwikkeling der miliciens, die bij de korpsen worden ingedeeld. In geen geval moet hij hooger worden gesteld, dan bepaald noodig is; trouwens, van het beroepskader wordt in deze opzichten ook niet veel gevergd.

Vóór hunne aanstelling mag aan de milicien-korporaals en -sergeanten niet meer geleerd worden, dan strikt noodzakelijk is; vooral bij het onderricht in de voorschriften, die zij alleen practisch behoeven te kennen, mag hieraan wel wat meer gedacht worden. Later is het van groot nut om de geschiktsten te vormen tot opvoeders en onderwijzers, voor zoover dit althans zonder schade aan hunne practische bruikbaarheid kan geschieden; dit personeel kan dan van dienst zijn bij de landweer, bij het voorbereidend militair onderricht en misschien nog bij andere instellingen.

Behalve de genoemde, zijn aan de opleiding in de compagnie nog de volgende voordeelen verbonden:

1°. Niet de theoretisch meest bevattelijke, die op de *schoolcursussen* zullen uitblinken, maar de practisch meest geschikte miliciens komen in de eerste plaats voor aanstelling in aanmerking.

2°. De opleiding kan vroeger aanvangen; voor korporaal, zoodra de C.C. een indruk heeft omtrent de miliciens, en voor sergeant, onmiddellijk ná de aanstelling tot korporaal.

3°. Blijkt het, nadat de opleiding reeds is aangevangen, gewenscht nog andere miliciens daaraan te doen deelnemen, dan kan dit zonder bezwaar geschieden, daar de practische oefeningen hoofdzaak zijn.

4°. De beste miliciens blijven in de compagnie en worden niet aan de leiding van andere officieren toevertrouwd.

Drie jaren heb ik bijgewoond, dat miliciens in de compagnie werden opgeleid tot milicien-korporaal, en altijd met goeden uitslag. Algemeene invoering van deze methode zou m. i. het leger zeer ten goede komen.

KOLLEWIJN,
Kapitein der Artillerie.

Insluiting en ontzet van Djocjakarta.

(Episode uit den opstand op Java 1825—1830.)

DOOR

I. P. SCHOEMAKER,

Gepensionneerd Kapitein Indisch Leger.

Vervolg van bladz. 472.

Nog twee maanden bleef Djocja bedreigd; velen bezweken ten gevolge van honger en ellende.

Wij willen ons opstel dan ook niet beëindigen, zonder van de voornaamste gebeurtenissen gedurende die insluiting eene schets te geven.

In den zelfden morgen, dat RADEN-MAS-SOEWONGSO, de stad verliet, was de Luitenant-Kolonel-Ingenieur F. D. COCHIUS met vivres en munitie van het fort Klatten, halverwege Djocja-Solo, naar Djocja opgerukt.

Genoemde hooffficier bevond zich toevallig voor eene inspectie reis te Solo, om verschillende in aanbouw zijnde werken in oogenschouw te nemen, toen den Resident van Solo het bericht gewerd van den hachelijken toestand van Djocja. Hij gaf hiervan kennis aan den Luitenant-Kolonel COCHIUS, met verzoek tevens zich voorloopig aan het hoofd der militaire zaken te stellen.

COCHIUS draalde geen oogenblik om die taak te aanvaarden en nam snel maatregelen, om Djocja te ontzetten en van levensmiddelen te voorzien.

Inmiddels was van Samarang bericht ontvangen, dat eene compagnie Sumanappers, ter sterkte van 100 man, onder den Kapitein MONNOIJE, via Salatiga op marsch was naar Solo met bestemming Djocja. Deze compagnie had niet den kortsten weg over Magelang naar Djocja kunnen volgen, wijl deze reeds in 's vijands macht was.

Maar ook de streek tusschen Klatten en Djocja was in handen der muiters, reden, waarom de Luitenant-Kolonel COCHIUS het raadzaam achtte dit luttel aantal manschappen, dat den 26sten Juli te Solo aankwam, aan zijn konvooi, dat in het fort Klatten werd verzameld, toe te voegen.

Het was nog halfduister, toen het konvooi zich in den morgen van den 28sten Juli in beweging stelde. De troepen, die het transport beschermden, telden ongeveer 300 man, waaronder de compagnie Sumanappers, een detachement huzaren en een veldstuk.

Reeds spoedig stuitte men op vernielde bruggen, verhakkingen en diepe, breede ingravingen, welke den marsch zeer vertraagden.

Blijkbaar had DIPO NEGORO eerst laat kennis bekomen van den opmarsch van het konvooi, of wel 's vijands aandacht werd afgeleid door RADEN-MAS-SOEWONGSO, want de colonne was reeds lang op weg, voordat de muiters haar aanvielen.

Al vechtende, trokken de onzen voorwaarts. Reeds bij den eersten aanval werden de vijandelijke drommen door de voorhoede met groote dapperheid aangegrepen en teruggeworpen. De herhaalde pogingen des vijands, om het konvooi te bemachtigen, bleven vruchteloos. Toen de muiters de onmogelijkheid hadden ingezien, om den onzen den doortocht te beletten, weken zij terug. De grootste moeilijkheid gedurende dezen marsch was het herstellen der bruggen over 19 grootere en kleinere rivieren, welke arbeid door de voortdurende aanvallen veel tijd vorderde. Eindelijk bereikte het konvooi na een vermoeienden marsch van 14 uren de plaats van bestemming. Djocja haalde ruimer adem, maar hoe aanzienlijk de hoeveelheid rijst ook was, welke 120 draagpaarden meevoerden, zij was verre van toereikend voor ruim 100,000 hongerende monden.

Twee dagen later keerde COCHIUS met zijne troepen naar Solo terug. De weergalm van het kanon- en geweervuur, dat tot laat in den middag duurde, bewees, dat de vijand de colonne als bloedhonden op de hielen volgde.

De Luitenant-Kolonel COCHIUS had inmiddels het hachelijke van den toestand duidelijk kunnen overzien en verklaarde aan den Resident te Solo, dat het oproer, hetwelk in den aanvang met een genoegzaam aantal troepen, onmiddellijk te bedwingen ware geweest, in een gevaarlijken opstand was ontaard, die aan ons gezag een doodelijken stoot kon geven.

Zoo stonden de zaken, toen de Luitenant-Generaal H. MERKUS DE KOCK door de Hooge Regeering te Batavia met eene uitgebreide volmacht naar de Vorstenlanden werd gezonden.

Generaal WEITZEL zegt in zijn werk over den Oorlog op Java, dat het een groot geluk voor Nederland was, dat er op Java nog een man kon worden gevonden, als Generaal DE KOCK.

Aan eene hooge, eerbiedwekkende gestalte en een deftig voorkomen paarde dit beleidvol legerhoofd en deze schrandere staatsman eene groote vastheid van karakter. Rechtvaardig, minzaam, toegankelijk voor elkeen, die hem spreken wilde, was de Generaal DE KOCK de geschikte man, om aan het hof te Solo grooten invloed uit te oefenen. Weldra had hij dan ook aller harten gewonnen en was het voornamelijk de brave, bejaarde PRINS MANGKOE NEGORO, die hem op de handen droeg en steunde.

De taak van den opperbevelhebber was dáárom zoo moeilijk, omdat tussehen de bevolking van Djocja en Solo geen onderscheid bestaat. Tot Februari 1755 had zij gestaan onder den zelfden Vorst.

Het kwam er dus vooral op aan, te zorgen, dat het Mohammedaansch fanatisme, dat op vele plaatsen in Djocja reeds tot eene geweldige uitbarsting was gekomen, niet naar Solo oversloeg. Dat de zaak des op-

stands daar niet kon winnen en de bevelen en handelingen van het hof te Solo steeds ten gunste der Indische Regeering bleven, was uitsluitend te danken aan het beleid van den Opperbevelhebber, den Generaal DE KOCK. Geen grooter bewijs van diens invloed, dan de getuigenis van den Keizer van Solo, die volmondig verklaarde, de partij des opstands te hebben willen kiezen, maar daarvan alleen was teruggehouden door het groot vertrouwen in den Generaal DE KOCK, wien hij zelfs het oppergezag van Solo in handen stelde.

Jammer genoeg, dat de Opperbevelhebber zonder troepen te Solo moest aankomen; het Indische leger, dat al zijne krachten had te ontwikkelen, om op Sumatra en Celebes ons gezag staande te houden, kon geen man missen.

Het eerste, wat de Opperbevelhebber deed, was zooveel leeftocht als mogelijk in het fort Klatten te doen verzamelen.

Intusschen was op bevel des Keizers eene macht opgericht van 10.000 man, die in 10 afdeelingen van 100 vendels werd verdeeld. Deze afdeelingen kwamen onder het bevel van prinsen, die elk 10 voorname hoofden, als hoplieden, onder zich kregen.

Toen te Klatten een voldoende voorraad levensmiddelen en oorlogsmateriaal voorhanden was, bekwam Luitenant-Kolonel COCHUS het bevel dien met al de beschikbare troepen naar Djocja te brengen, tevens den weg daarheen van muiters te zuiveren en daarna naar Magelang op te rukken, ten einde ook in het Kedoese ons gezag te herstellen.

Maar DIPO NEGORO liet zich goed op de hoogte houden, van hetgeen te Solo gebeurde, en nam dienovereenkomstig zijne maatregelen.

Het was op den 8ten Augustus, des morgens half zes, dat COCHUS van Klatten vertrok. De muiters stonden niet alleen gereed, om het transport tegen te houden, maar tastten dien zelfden dag ook Djocja met veel vuur aan.

COCHUS zag zich van alle kanten aangegrepen. Behalve tal van vlaggen prijkten vele gouden pajongs boven de pieken en geweerloopen des vijands, waaruit bleek, dat een groot aantal voorname Javanen zich bij de tegenpartij bevond. Onze macht bestond bijna geheel uit inlandsche troepen, wat wel gewaagd, maar niet te voorkomen was, uit gebrek aan Europeesch element, doch tot eer van onze bruine broeders dient gezegd, dat zij, toen en nadien, trouw en met grooten moed voor en met de onzen hebben gestreden.

De voorhoede onder den Luitenant-Kolonel ACHENBACH telde eene compagnie Sumanappers en eene compagnie Mangkoe Negoro's, te zamen 200 man infanterie, 25 huzaren, een veldstuk en eene afdeeling koelies met pionnieregreeschappen.

Daarachter volgde een lange trein pakpaarden, beladen met allerlei leeftocht en kriegsbehoefden, bewaakt door een detachement dragonders van het Legioen van MANGKOE NEGORO. De achterhoede onder den Majoor PARIS DE MONTAIGU bestond geheel uit manschappen van het Legioen, namelijk 200 infanteristen, 36 dragonders en 1 veldstuk.

Tot dekking der flanken werden eenige vendels Keizerlijke hulptroupen aangewezen.

Evenals de vorige maal stuitte COCHIUS telkens op vernielde bruggen en allerlei hindernissen, maar met onwrikbare standvastigheid, wist hij alle beletselen te overwinnen.

Bij kampong Njangplong, ongeveer twee uren gaans van Djocja, had de colonne den meesten tegenstand te overwinnen. Hier vormde de weg een défilé, dat door gedeserteerde Sultanstroepen hardnekkig werd vastgehouden. Zoowel in het défilé, als zijwaarts daarvan, bevonden zich barricaden en aardewerken, waarachter de vijand een helsch vuur opende. Daar het reeds laat in den namiddag was en COCHIUS, vóór het donker werd, in Djocja wilde zijn, zag hij er tegen op stelling te nemen en eene omtrekkende beweging te maken, ten einde den vijand zoogenaamd uit zijne positie te manoeuvreeren. Hij besloot daarom den aanval tegen het front te richten en gaf den Luitenant-Kolonel ACHENBACH last om met de voorhoede te stormen.

De Mangkoe-Negoro's en Sumanappers wierpen zich met onweerstaanbare drift vooruit. Naar de getuigenis van den Luitenant-Kolonel ACHENBACH stormden beide compagnieën met de zelfde heldhaftigheid. De bajonetaanval was schitterend en werd met het beste gevolg bekrond; alles werd met den eersten storm genomen.

De kloeke houding onzer bruine krijgers verhoogde ten zeerste het vertrouwen in de deugdelijkheid dezer troepen; de vorst van Sumanap en de PRINS MANGKOE NEGORO mochten met volle recht trots zijn op het bezit van zulke soldaten.

Iets verder, bij Djenoes, moesten de huzaren de sabel in de vuist nemen, om een kleinen drom, die gereed stond om de onzen te ontvangen, uiteen te jagen; daarna liet de vijand de colonne ongemoeid.

Juist te 5 ure was COCHIUS met zijn konvooi te Djocja, alwaar hij met de levendigste geestdrift werd begroet. Onder een verbazenden toeloop van Chineezers en inlanders trokken de doodvermoeide troepen door de voornaamste straten naar het fort. De hulptroupen en de ruitery vonden een onderdak in den Kraton, de Sumanappers werden in het fort gelegerd.

Reeds verheugden de ingezetenen zich het gevaar te hebben overwonnen, toen het gerucht zich verbreidde, dat COCHIUS met zijn krijgsvolk de stad wederom ging verlaten. Tot overmaat van ramp kwamen eenige spionnen met het bericht, dat DIPO NEGORO het voornemen had, om op den 8sten dag van het nieuwe licht (22 Augustus) een algemeen aanval te doen op Djocja. De vrees maakte zich opnieuw van aller harten meester; vele Europeanen en de voornaamste Chineezers richtten, door tusschenkomst van den Resident, een verzoekschrift tot den Luitenant-Kolonel COCHIUS, wien zij dringend smeekten van zijn marsch naar Magelang af te zien.

Hoe noodig ook, COCHIUS moest doof blijven voor die smeekbeden.

Het algemeen belang mocht niet worden opgeofferd aan het bijzonder

belang der ingezetenen van Djocja; bovendien zoude een langer opont-houd met zooveel troepen den mondvoorraad aanmerkelijk doen verminderen. Op eigen initiatief trok COCHIUS, in stede van het Kedoesech vrij te maken, op Solo terug, daar de toestand hem van dien aard bleek, dat het noodzakelijk was, in het hoofdkwartier eene macht beschikbaar te houden om actief op te treden. De uitkomst bewees later, dat hij den stand van zaken helder had doorzien.

COCHIUS begaf zich in den ochtend van den 12^{den} weder op marsch naar Solo. Nauwelijks op weg, geraakte hij slaags met de muiters, die hem eerst te Klatten loslieten. Den volgenden dag voerde hij zijne colonne behouden te Solo terug, alwaar zijne handelingen door den Opperbevelhebber ten volle werden goedgekeurd.

Intusschen spande het te Djocja meer en meer.

Reeds in den morgen van COCHIUS' vertrek, vertoonden zich talrijke benden in den omtrek. De 12de ging evenwel zonder noemenswaardige stoornis voorbij, alleen werd gedurende den nacht van 12 op 13 veel geschreeuw gehoord en werden hier en daar in de verte op heuvels seinvuren gezien.

Tegen 5 uur in den ochtend — Djocja lag nog in diepe rust — weerklonk plotseling het alarmsignaal van de brug over de Tjadé.

Binnen weinige oogenblikken was de bezetting op de been; ook de burgerij greep naar de wapens en snelde naar de brug, welke toegang verleende tot het Europeesche kamp.

Terloops zij gemeld, dat de Tjadé, die ten O. van het fort en den ten Zuiden dier versterking gelegen Kraton stroomt, de grensscheiding vormt tusschen den dalem van den PAKOE ALAM en de Europeesche wijk, die nabij het fort is gelegen.

Voor de onzen wisten, wat er gaande was, waren de muiters in drie sterke afdeelingen, ieder ruim 2000 man tellende, van verschillende kanten de stad genaderd.

De 1ste colonne onder den PRINS ARIO-NEGORO, naderde van het O. en richtte zich op den dalem en de Europeesche wijk.

De 2de colonne onder den PRINS ADI-SOERIO bedreigde Djocja ten N. aan den kant van de „Witte Naald” (een gedenkzuil), terwijl de 3de colonne onder den PRINS BLITAR van twee zijden op den Kraton rukte.

De muiters manoeuvreerden met bewonderenswaardige juistheid en naderden zonder het minste gedruisch, blijkbaar in den waan de stad te zullen overrompelen. Maar zij hadden niet gerekend op de waakzaamheid der nachtposten, die, dank zij hunnen hardnekkigen tegenstand, der bezetting tijd gaven naar de bedreigde punten te snellen. Weldra verkreeg de strijd een ernstig aanzien; overal knalde en donderde het op geweldige wijze.

Voor al het geschut van den Kraton ging geweldig te keer. Het dof rollen zijner kanonnen mengde zich in het helsch gehuil des vijands, die, hoewel telkens met bebloede koppen teruggeslagen, steeds met vernieuwde woede storm liep.

Het bleek duidelijk, dat het vorstelijk verblijf des Sultans het hoofdoel van den aanval was. Een oogenblik liet het zich aanzien, alsof de stoutmoedige PRINS BLITAR den Kraton zoude nemen. Reeds was het aan eene kleine afdeeling gelukt, kruipende den onderkant van den Zuidelijken muur te bereiken en daartegen stormladders te plaatsen, reeds had een troep voorvechters die beklommen en stond deze gereed, om met ontblooten klewang op de schietstellingen te springen, toen de Luitenants WIESSEMAN en DE GROS te goeder tijd het gevaar ontdekten en met hunne manschappen de aanvallers van de muren wierpen. Tal van lijken werden voor de Kratonwallen weggehaald, zonder dat PRINS BLITAR er aan dacht den strijd op te geven. Met de grootste koelbloedigheid herstelde hij, onder het hevigste vuur, de wanorde in zijne gelederen en wist zijne troepen telkens tot een hernieuwden aanval te bewegen. Eerst laat in den namiddag liet hij de hoop op de overwinning varen, wjl de andere colonnes onder ARIO-NEGORO en ADI-SOERIO, ondanks den goed geleiden aanval, ijlings moesten terugtrekken. Toen PRINS BLITAR hiervan bericht ontving en inzag, dat de vermeerstering der sterke positie moest worden opgegeven, liet hij eveneens den aftocht slaan, aan welk bevel zijne opgewonden krijgers niet terstond gehoorzaamden, zoodat de prins de hem omringende hoofden naar alle richtingen moest zenden, om dat bevel door de gongslagers te doen herhalen. De muiters bekwamen bij deze onderneming ongeveer 300 gewonden en 200 gesneuvelden, waaronder vele voorname hoofden.

Na deze les, zoo hoopte men, zoude DIPO NEGORO van alle aanslagen tegen de stad afzien. Maar de hoofdmuiteling was nooit standvastiger, dan na eene nederlaag.

De stad werd nu geheel ingesloten. Het gebrek aan leeftocht begon nijpend te worden; de bezetting moest op rantsoen worden gesteld. De burgerij had het niet beter. Voor de meest gegoeden onder haar, was het eene weelde, wanneer zij zich konden vergasten aan het vleesch van uitgehongerde paarden; de Chineezzen maakten jacht op de rondolende honden, die zij met graagte verorberden. Wat eenigszins eetbaar was, werd gegeten, maar zelfs dat raakte uitgeput.

In dezen nood onderscheidden zich de Legioensoldaten van MANGKOE-NEGORO door geduld, gehoorzaamheid en gelatenheid, daarentegen deserterden de Sultanstroepen bij massa's.

Zoo bleven van het korps Javaansche lijfwachtdragonders, dat 130 ruiters telde, slechts 30 man over. Ook de inlandsche officieren van dit korps waren naar de muiters overgeloopen.

Het behoeft geen betoog, dat onze onmacht en de ellende, welke daarvan het gevolg was, DIPO NEGORO den weg baande tot omkoopning en verraad.

* * *

De eene dag volgde den anderen, zonder dat de minste verbetering

werd aangebracht, integendeel, het gevaar en de ellende namen steeds toe. Eindelijk moest zelfs huiszoeking worden gehouden, om voedsel te zoeken voor de vele zieken in het hospitaal, wier eenige krankheid „honger” heette.

De sterfte nam schrikbarend toe, het meest onder de kinderen, vooral de Javaansche, wier lijken overal verspreid lagen. Bij menigte zag men vermagerde en uitgeteerde Javaansche vrouwen met wankele schreden, hare stervende kinderen aan de dorre borst geklemd, om het fort en den Kraton dwalen, ten einde eenig voedsel te bedelen bij de militairen. Helaas, ook onze brave krijgers hadden niets te veel. Hunne doodsbleeke gezichten en ingevallen wangen getuigden genoegzaam, dat ook zij amper het leven konden rekken.

Was het wonder, dat men allerwege slechts ontevredene en bezorgde gezichten ontwaarde, dat zelfs de geduldigste Europeaan begon te morren en in harde bewoordingen zijn gemoed luchtte.

Zoo naderde de dag des onheils, de 22ste Augustus, op welken datum, zooals de muiters verklaarden, geen „kafir” het zwaard zoude ontgaan.

Onder de Europeesche inwoners waren er niet veel, die nog aan het behoud van de stad geloofden. Zij kwamen overeen tot de laatste patroon te kampen en daarna met het blanke wapen zich dood te vechten. Maar, was het zoover gekomen, dan eerst een genadeschot voor vrouw en kroost, eerder dan de ongelukkigen aan de genade des vijands over te leveren.

Inmiddels ging de Opperbevelhebber ijverig voort, met zijne macht uit te breiden en uit te rusten, ten einde de rebellen flink onder de oogen te zien.

Alvorens evenwel krachtdadig op te treden, poogde de grootmoedige veldheer de oproerige prinsen, die hij meer als verdoolde schapen, dan als opstandelingen beschouwde, langs vredelievenden weg tot gehoorzaamheid terug te brengen. Hun antwoord luidde echter, dat zij de wapens hadden opgevat tot behoud en verdediging van den godsdienst, welk wel berekend antwoord een sterk werkend middel was, om het Mohammedaansch fanatisme aan te wakkeren. Ook het eigenhandig schrijven van den KEIZER VAN SOLO, waarin de prinsen, in naam der menscheijkheid werden aangespoord, om de religie niet als voorwendsel te gebruiken, om te branden, te rooven en allerlei gruwelen te plegen, leidde tot niets.

Wel verre van de vlam des oproers te smoren, bliezen zij die tot nieuwen gloed aan. En, alsof al het voorafgegane maar een begin was, ontbrandde de krijg van alle kanten met eene woede, die elke beschrijving te boven gaat.

Gelukkig, dat in dezen benarden tijd de Bonische veldtocht onder den Generaal VAN GEEN was beëindigd.

Nauwelijks vernam de Opperbevelhebber, dat de troepen van VAN GEEN, elken dag te Samarang konden worden verwacht en ook de

een „vrijwillig eventueel om het vaandelgeschaar na den val van Amsterdam” was dan ook geen sprake. Duidelijk blijkt dit uit de volgende zinsneden van het boekje van den Generaal REUTHER: „Niet minder noodzakelijk is het ook, dat over al onze strijdkrachten „dadelijk, dat is van den aanvang af, reeds in de eerste dagen van den „oorlog kan worden beschikt” (blz. 8), en elders: „De vast te stellen „organisatie moet ons de dadelijke beschikking geven over al de krachten des lands” (blz. 11).

Met nadruk wordt juist gewaarschuwd tegen het „geestdriftig eventueel om het vaandelgeschaar”, waarmede Schr. het stelsel—REUTHER karakteriseert. Zoo leest men: „Daarom zou het onvoorzichtig en roekeloos zijn, indien wij tot het voeren van dien strijd op troepen rekenden, die wij tijdens den oorlog in het leven zouden hopen te „roepen” (blz. 8). *Met nadruk* waarschuwde de Generaal REUTHER tegen de voorstellen der Staatscommissie, die er op rekende, „dat duizende dienstplichtige burgers, die door de bepalingen onzer militaire wetgeving in „tijd van vrede volkomen ongeoeffend en ongeorganiseerd zouden zijn „gebleven, en *wier gewapende medewerking niet kan worden ontbeerd*, „nog tijdens den oorlog zoodanig geoeffend kunnen worden, dat zij *met „zekerheid* deel aan den strijd zullen nemen. Een militaire organisatie, „waarbij zulk een eisch gesteld moet worden, is reeds alleen daarom „bepaald af te keuren” (blz. 9), en als waarschuwend voorbeeld tegen „vrijwillig, eventueel om het vaandelgeschaar bij mobilisatie” luidt het dan: „Zien wij naar het gebeurde in Frankrijk in 1870, en dan zullen „wij beseffen, hoe gevaarlijk het is te rekenen op troepen, die tijdens „den oorlog georganiseerd, uitgerust en geoeffend moeten worden. Vertrouwende op de kracht van het leger, had het Fransche Krijgsbestuur „niets gedaan om de mobiele nationale garde, dat is de gewapende bevolking, reeds in vreedestijd op te leiden tot de taak, die zij bij de „verdediging des lands zou hebben te vervullen”. Het gevolg van „dit onverantwoordelijk verzuim” is bekend Na Metz en Sedan moest men in Frankrijk zijn toevlucht nemen tot de niet georganiseerde, noch geoeffende volkswapening, die, zoo goed en zoo kwaad mogelijk, in korten tijd in eenig militair verband werd gebracht. Toch heeft men daarmee den oorlog nog 5½ maand weten te rekken en den Duitschers vóór Parijs, tijdens den winterveldtocht aan de Loire, in het Noorden en aan de Lisaine nog menig moeilijk oogenblik bezorgd. Wien kan het verwonderen, wanneer de Generaal REUTHER, met dit resultaat voor oogen, aan het slot de vraag stelt, of „de uitkomsten van den oorlog wel zoo „noodlottig voor Frankrijk geweest zouden zijn, indien die wapenmacht, „reeds in tijd van vrede, door oefening naar behooren was voorbereid „tot het vervullen harer oorlogstaak?” (blz. 13)

Men ziet hieruit, dat het door den Schr. van „Onze legerwetten”, als het stelsel—REUTHER genoemde, zeker door niemand krachtiger bestreden is dan juist door Generaal REUTHER zelf. Wanneer die Schr. dan ook uitroept: „De tijden zijn echter voorbij, dat men met goeden wil,

SULTAN VAN MADURA een korps van 4000 man onder twee zijner zonen ter beschikking der Indische Regeering had gesteld, of er werd besloten onverwijld Djocja te hulp te komen.

Te dien einde ontving de Luitenant-Kolonel ACHENBACH den last, om den 19^{den} Augustus met 500 man naar Djocja op te rukken.

Aan deze colonne, grootendeels samengesteld uit de troepen van MANGKOE-NEGORO, werden 150 draagpaarden toegevoegd, tot het overbrengen van levensmiddelen, enz.

De colonne was nog geen half uur op weg, of van verschillende kanten kwamen de muiters aandringen. Wederom hadden de onzen een hardnekkigen tegenstand te overwinnen, wederom waren de bruggen vernield en tal van hindernissen aangebracht.

Dat de marschdiscipline daardoor op onrustbarende wijze werd verstoord, is te begrijpen. Men vorderde dan ook uiterst langzaam. Gelukkig gaven de Javaansche officieren van het Legioen een schoon voorbeeld en ontwikkelden zij een ijver en eene geestdrift, welke niet zonder invloed bleven op de houding hunner krijgslieden.

Ondanks de vele moeilijkheden en den stoutmoedigen tegenstand, bereikte het konvooi de stad tegen het vallen van den avond.

De hulp kwam te goeder ure, want de nood was reeds tot eene schrikbarende hoogte geklommen, te meer omdat bij alle reeds doorstane ellende ook watergebrek zich voegde, daar de leidingen door de muiters waren vernield.

In weerwil van het vèrgevorderde uur en de doorgestane vermoeienis nam de Luitenant-Kolonel ACHENBACH onmiddellijk het commando van het garnizoen over. Dat de kapitein BOUWENSCH, die tot nog toe deze moeilijke taak tot groote tevredenheid van den Opperbevelhebber had vervuld, moest aftreden, was alleen te wijten aan de aanwezigheid van een officier van hooger rang en de uitbreiding van het garnizoen, dat thans ongeveer 1300 man telde.

Ook ten aanzien van het beheer en de verdeeling der levensmiddelen nam de Luitenant-Kolonel ACHENBACH de noodige maatregelen.

Ieder ingezetene, zonder uitzondering, bekwam zijn ration, dat, zij het ook met de uiterste karigheid toebedeeld, elken dag op een vastgesteld uur kon worden ontvangen.

In den namiddag, die den gevreesden dag voorafging, vereenigde de Garnizoenscommandant de officieren te zijnent, om de door hem genomen beschikkingen betreffende de verdediging bekend te maken en de posten aan te wijzen, welke moesten worden bezet.

Kapitein VAN GANSEN bekwam de opdracht om met 1 officier, 70 man en een veldstuk post te vatten op den weg naar Goenöeng-Gamping, welke weg tevens voerde naar de beruchte heuvelen ten N. W. van Selarong.

Kapitein KUMSIUS kreeg bevel met 1 officier, 50 man en een veldstuk stelling te nemen, nabij den dalem van den PAKOE ALAM en tevens het commando op zich te nemen over een detachement, ter

sterkte van 1 officier en 60 man, dat de brug over de Tjadé had te verdedigen.

Kapitein MONNOIJE moest met 1 officier, 70 man en een veldstuk de Noordelijke toegangen bezetten, nabij het monument de „Witte Naald”, daar waar de wegen naar Magelang en Klatten elkander kruisen.

De verdediging van de Europeesche wijk, die het meest blootstond aan de wraakzucht der muiters, werd toevertrouwd aan den Luitenant DE KLERCK, die 30 flankeurs en de gewapende burgers onder zich kreeg.

Aan de verschillende detachementen werden eenige cavaleristen toegevoegd tot het overbrengen van rapporten.

De overige troepen bleven in reserve. Op deze wijze waren de voornaamste toegangen voldoende verzekerd en behoorde verder te worden afgewacht, tegen welke zijde de vijand zijn hoofdaanval zoude richten.

Den 21sten 's avonds, vóór het donker, begaven de detachementen zich naar de aangewezen posities. Ondanks deze voorzorgsmaatregelen, welke de stad tegen eene overrompeling beveiligden, verkeerden de Europeesche families in de pijnlijkste onrust. Uren verliepen, zonder dat de verwachte aanval plaats greep en reeds begonnen velen te twijfelen aan de juistheid der bange geruchten, toen een weinig na middernacht, eene der sluippatrouilles van het detachement VAN GANSEN haastig terugkeerde met het bericht, dat zij opmerkzaam gemaakt door een aanhoudend stemgerucht in de verte, in de richting van Selarong eene lange, donkere massa had ontdekt, die met geruischlooze schreden voortschrijdend, in één der nauwe boschpaden was verdwenen, welke naar de heuvelen nabij Goenoeng-Gamping leidt. De patrouille was toen terstond teruggekeerd, om rapport te maken van hetgeen zij had gezien.

Dat rapport werd den Garnizoenscommandant onmiddellijk medege-deeld, te gelijker tijd werden al de posten gewaarschuwd.

Het garnizoen was weldra onder de wapenen en in de diepste stilte maakte men zich tot den nachtelijken strijd gereed. Uren achtereen stonden de onzen met het geladen geweer in den arm, steeds met gespannen aandacht op het geringste geluid lettende, daarbij scherp door de duisternis turende. Maar niets werd gezien, niets gehoord; alles in den omtrek bleef rustig. Ook de uitgezonden patrouilles keerden de eene na de andere onverrichter zake terug.

De stilte rondom en de onzekerheid, waarin men verkeerde, deden de spanning meer en meer toenemen, vooral toen tegen den morgen eene dikke mist het verkennen moeilijker maakte. Eindelijk vlamden de eerste stralen van het morgenrood en hoe hooger de zon ging, hoe meer de grijze neveldampen optrokken. Een ieder gevoelde zich weer geruster, doch ook uiterst vermoeid en slaperig, maar de voorzichtigheid gebod daartegen te strijden en onder de wapenen te blijven. Tegen 7 uur eindelijk zag men de vijandelijke scharen — ruim 6000 man — van Goenoeng Gamping opdagen. Zij marcheerden met groote vastheid en regelmaat en telden eene menigte geweren. Het was aan alles duidelijk te ontwaren, dat zij werden aangevoerd door gedeserteerde officieren

van den Sultan. De gansche vijandelijke macht was weldra uit de aangrenzende bosschen te voorschijn gekomen en trok in gesloten colonnes naar den weg, welke naar de stad leidt. Kapitein VAN GANSEN hield zijn troepje goed verborgen en liet den vijand ongemoeid naderen. De infanteristen lagen rechts en links van den weg achter de struiken verborgen, ook de kanonnières waren goed gedekt en met brandende lont tot vuren gereed. Rustig en vol zelfvertrouwen naderde de vijandelijke macht, weinig vermoedende, hoe zij werden begluurd door eene handvol vastberaden mannen, die op het ergste waren voorbereid. Plat op den buik liggende, wachtten de infanteristen vol ongeduld op het schot uit het veldgeschut, welks ijzeren groet het teeken zoude zijn om er op los te branden. Eindelijk daverde het eerste kanonschot en bijna op het zelfde oogenblik knetterde ratelend het tirailleurvuur.

Dit onverwacht onthaal bracht den vijand verschrikt tot staan; van alle kanten weerklonk geschreeuw, daartusschen de gillende bevelen der aanvoerders. In weerwil van de verrassing en van den aanhoudenden kogelregen, welke niet zonder uitwerking bleef, wisten de hoofden eene paniek te voorkomen, door de gansche macht in Noordelijke richting te doen zwenken en naar die zijde den marsch voort te zetten.

Vervolgd door een goed onderhouden kanon- en geweervuur, beproefde de vijand zich binnen de muren van den residentietuin te werpen. Daar hadden een detachement flankeurs en een peloton Mangkoe-Negoro's post gevat. Goed gedekt en op schietstellingen geplaatst, openden deze een geducht vuur op de aanrukkende drommen. Tegen die dood- en verderf brakende muren achtte de vijand blijkbaar alle dapperheid en doodsverachting nutteloos en zette den marsch voort in de richting van de „Witte Naald”. Hier stuitte hij echter op den Kapitein MONNOÏE, die met de zijnen den Noordelijken toegang dapper verdedigde.

De kracht van het geschut- en geweervuur scheen den vijand ook aan die zijde te machtig. Intusschen had ons lood reeds groote gapingen in zijne gelederen gemaakt, maar hij verloor den moed niet en trok de stad om, ten einde een aanval te ondernemen tegen den dalem van den PAKOE ALAM. De goede orde, welke de vijand, trots het hevige vuur en de geleden verliezen, handhaafde, mag te recht bewondering wekken.

Terwijl hij zich gereed maakte tot den aanval op den dalem, werd opeens eene andere vijandelijke colonne gesignaleerd bij Passar Gedee (Z.O. van Djocja), die eveneens op den dalem aanrukte.

De Ritmeester VERBOOM ontving bevel om met de beschikbare cavalerie dien vijand aan te grijpen en de Kapitein KUMSIUS om de ruitery te volgen en zoo noodig te steunen.

Wij willen om de belangrijke uitkomsten van die schitterende cavaleriecharge deze ruiterschaar volgen, te meer daar haar moedig en doortastend optreden het geluk van den dag voor de onzen besliste.

De ruitery, onder Ritmeester VERBOOM, bestond uit 50 Hollandsche huzaren, 50 dragonders van het Legioen en 90 lijfwachtdragonders van den Keizer van Solo.

Tot dicht bij Redjo Winangan was de cavalerie, dank zij het zware geboomte langs den weg, den vijand ongemerkt genaderd. Toen kregen de muiters — ongeveer 2000 man sterk — haar in zicht, barstten in een oorverdoovend gebrul los en zwaaiden dreigend met hunne wapens. De voorvechters begonnen onder het slaan der oorlogstrommen en koperen „brengs” een wilden krijgsdans. In de vaste overtuiging, dat Allah hun wel de zegepraal zoude schenken en vertrouwend op hunne groote overmacht, verzuimden zij intusschen zich behoorlijk te ordenen.

Intusschen was de cavalerie, met de Hollandsche huzaren voorop, in pelotons opgemarcheerd en had de sabels getrokken.

Een luidklinkend commando weergalmde, dat door de trompetters werd herhaald, waarop de ruitery zich „en echelon” in draf zette. Andermaal schetterden de trompetten en met daverende hoera's stortte zich de ruiterdrom in pijlsnelle vaart naar voren.

Onheilspellend flikkerden de sabels in het helle zonlicht en het was als joeg daar, onder brullend geraas, een verderf aanbrengeende wolk in de richting van Passar Gedee.

Het dof gedreun der hoefslagen, het wapengedruisch, de krijgskreten, het brieschen en snuiven der rennende rossen, daartusschen commando's en trompetgeschal, dit alles smolt, te midden der warrelende grijze stofwolken, tot een ontzettend, aangrijpend en woest geheel te zamen, dat de rebellen ontroerde en verschrikte.

Vóór deze er aan dachten zich te weer te stellen en de lansdragers hunne speren konden vellen, met het einde op den grond, steunende tegen de holte van den rechtervoet, had VERBOOM hen reeds met onweerstaanbaar geweld in het front aangegrepen en was als een orkaan door hunne gelederen heengebroken.

Bijna gelijktijdig tastte de Javaansche Ritmeester RADEN-MAS-SORIO-MIOJO hen met een half eskadron in vollen galop in de rechterflank aan.

Een bloedig gevecht volgde.

Vooraf de huzaren en de dragonders van het Legioen, die vele makkers hadden te wreken, reden er met alle macht op in, alles vóór zich uiteenjagend, vertrappend en neersabelend. Het gedrang, dat daardoor ontstond, was verschrikkelijk, de orde in 's vijands gelederen kon niet meer worden hersteld en na korten tijd geraakten zijne verschillende afdeelingen dooreen. Al de gelederen, zoowel in het front, als op de flanken werden het eene na het andere verbroken. Aanhoudend hunne kleine rappe paarden de sporen in de flanken drukkend, drongen de huzaren en dragonders met geweldige sprongen door de opeengepakte menigte, zoodat velen in het gedrang werden doodgedrukt of onder de hoeven vertreden. Alom verhieven zich kreten van schrik, gehuil van wanhoop, gevloek, geschreeuw, verwenschingen en boven alles de aanwakkerende oorlogskreten: „MANGKOE-NEGORO, MANGKOE-NEGORO” der dragonders en de „hoera's” der huzaren.

Door het geweldig gedrang was het den muiters onmogelijk hunne lansen te gebruiken; enkelen vochten met den klewang, maar het

meerendeel weerde zich met de kris, welk wapen, zooals begrijpelijk, moest onderdoen voor de breede, zware kling der cavalerie.

Het waren dan ook grootendeels de paarden, die verwond werden, van sommige was zelfs de buik geheel opengereten, zoodat de ingewanden langs den grond sleepten, zich verwarrend in de armen en beenen der vermorzelde lijken.

Terwijl de ruiters hun van bloed, stof en schuim bedekte paarden rechts en links lieten zwenken en onvermoeid er op inhakten, was de infanterie onder KUMSIUS door dik en dun gegaan om tijdig op de plaats der worsteling te verschijnen.

Toen de reeds in verwarring gebrachte rebellen, te midden van het strijdgewoel, de infanterie met geveld geweer op zich zagen afkomen, beving hen een noodlottige schrik; een ieder dacht slechts aan eigen redding; zelfs de hoofden en priesters, die anders met voorbeeldige dapperheid weten stand te houden, waren verbijsterd en weldra door de radelooze vlucht medegesleurd. Ofschoon reeds veel was geveerd van de vermoeide paarden, zette de cavalerie den vijand onmiddellijk na en achtervolgde hem onder jubelend geschreeuw tot ver voorbij Passar Gedee. Het geheele gevechtsterrein was bedekt met lijken, stervenden en gewonden en daartusschen en rondom lag een verwarde hoop van allerlei wapenen, verspreide vaandels, korans en bebloede kleedingstukken.

Nimmer te voren had de cavalerie den muitelingen zoo hare kracht getoond, nooit had DIPO NEGORO hare voortreffelijke eigenschappen in zulk een schitterend licht gezien. Onderwijl de ruitery met den vijand handgemeen was, had de vroeger vermelde afdeeling muiters met groote doodsverachting en voortvarendheid den Kraton en den dalem bestormd.

Herhaaldelijk werd zij door het moordend vuur teruggedreven, doch telkens hernieuwde zij den aanval.

Maar de beslissende overwinning der onzen bij Passar Gedee en vooral de ordelooze vlucht der muitelingen, maakten zulk een ontmoedigenden indruk, dat deze afdeeling den aanval staakte en haastig terugtrok.

Het was 10 uur in den morgen, toen deze vijandelijke macht, deerlijk gehavend, snel, doch in tamelijk goede orde in Oostelijke richting verdween. Waarschijnlijk heeft de vrees voor de terugkeerende ruiters den aftocht verhaast.

Jammer genoeg, beschikte de Luitenant-Kolonel ACHENBACH over te weinig cavalerie, om van zijn voordeel partij te trekken. Hij moest zich vergenoegen met den vijand eenige kanonkogels achterna te zenden.

Ondanks de gevoelige nederlaag op den 22sten Augustus was de energieke, onvermoeide DIPO NEGORO reeds twee dagen later tot een nieuwen aanval gereed. Vermoedelijk was het het gerucht eener spoedige landing onzer troepen onder Generaal VAN GEEN te Samarang, dat hem aanzette zich met den meest mogelijken spoed van Djocja meester te maken.

Bij het morgenkrieken vertoonde DIPO NEGORO zich aan de Oostzijde met een leger van 6000 man.

Aangezien aan dien kant de dalem van den PAKOE ALAM het eerst aan

een aanval blootstond, was dit paleis belangrijk versterkt. De vijandelijke colonnes, drie in getal, tastten den dalem op drie verschillende punten gelijktijdig aan. Maar de dappere Kapitein KUMSIUS, die hier het bevel voerde en 80 infanteristen en een drieponder onder zich had, liet zich niet verschalken en wist al spoedig den hoofdaanval van de nevenaantallen te onderscheiden.

Onmiddellijk deed hij zijn geschut naar de meest bedreigde zijde in batterij brengen en er geducht op los branden.

Op deze begroeting verhief zich een luid gejammer, doch dadelijk werd het overstemd door het verschrikkelijk rumoer van koperen „brengs” en de dreunende, schrik aanjagende tonen van „gongs” en kleinere oorlogstrommen. Onder herhaald aanroepen van Allah en den profeet trachtten de muiters den moed er in te houden. De onzen hadden het meer dan hard te verantwoorden en vochten met den moed der vertwijfeling; zij weken geen duim grounds en zetten hun leven onverschrokken op het spel.

Het gevecht nam gaandeweg in hevigheid toe. De dalem werd met zulk eene stoutmoedigheid aangevallen, dat zelfs KUMSIUS een oogenblik er aan twijfelde, of hij zijne positie zoude kunnen behouden.

Terwijl hij de uiterste krachten moest inspannen en overal had toe te zien, bekwam hij plotseling het bericht, dat eene sterke vijandelijke afdeeling, samengesteld uit 's vijands beste troepen, aan de Zuidzijde aanstalten maakte om te stormen. Terstond gaf hij bevel het geschut derwaarts te vervoeren, doch onderweg brak de as. De toestand werd daardoor zeer hachelijk. Gelukkig had de sergeant ERMANTINGER op eigen initiatief tijdig een luttel aantal flankeurs verzameld en was daarmee naar het bedreigde punt gesneld. Eenige voorvechters, die reeds den tuinmuur hadden beklommen, werden met de bajonet aangegrepen en onschadelijk gemaakt. In weinige oogenblikken hadden onze moedige flankeurs de voorvechters overwonnen en openden nu een goed gericht vuur op de aanrukkende massa. Het verschil in strijdkrachten was echter te groot, te meer daar de hulp van het geschut den onzen ontbrak. Reeds werd alle tegenstand onmogelijk geacht, toen te rechter tijd een detachement infanterie met een stuk geschut onder Kapitein BOUWENSCH te hulp opdaagde. Nu keerde zich de kans in ons voordeel, dank zij de uitwerking van het kanonvuur.

Wederom moest DIPO NEGORO op alle punten het gevecht afbreken en met woede in het hart tot den terugtocht besluiten. De dag van den 24sten moet den vijand veel hebben gekost, vooral aan gewonden; onder de gesneuvelden waren vele personen uit den hoogsten Javaanschen adel.

In zijn rapport gaf de Luitenant-Kolonel ACHENBACH een loffelijk getuigenis van de houding der bezetting en roemde in het bijzonder Kapitein KUMSIUS, die met een handvol soldaten in den ongelijken strijd, niet alleen een bewonderenswaardig beleid ten toon spreidde, maar zich ook door moed en een goed voorbeeld onverwelkbare lauweren om de

slapen wond, want op den 24sten Augustus dankt Djocja zijn behoud grootendeels aan het beleid van dien kranigen officier en de dapperheid zijner flankeurs. Het spreekt vanzelf, dat het vertrouwen en de geestdrift bij de vermoeide troepen door de behaalde zege aanmerkelijk werden opgebeurd, en het reeds geschokt vertrouwen in onze macht bij de trouw gebleven Javanen beduidend werd hersteld.

Van den indruk der behaalde overwinning maakte de Luitenant-Kolonel ACHENBACH den volgenden dag gebruik, om den stroom van muitelingen in den omtrek terug te dringen, tevens om zoo mogelijk leeftocht te verzamelen.

In alle richtingen werden colonnes uitgezonden, die alles deden, wat zij vermochten, om het terrein te zuiveren. Maar in eene streek, rondom door bosschen, heuvels en bergen ingesloten, was het den vijand te gemakkelijk, om zich schuil te houden. En wat betreft de levensmiddelen, men vond in de geplunderde kampongs, behalve eenig hoorvee en een weinig rijst, niets wat eetbaar was.

Toen DIPO NEGORO tot zijne ergernis ontwaarde, dat hij te vergeefs zijn beste krachten verspilde en de tijd voorbijging, zonder dat hij zijn doel bereikte, gelastte hij den ganschen omtrek kaal te plunderen en alles te verbranden, wat maar brandbaar was. Tevens verbood hij, op straffe des doods, den onzen levensmiddelen te verkoopen.

De waterleidingen werden telkens vernield en in de Tjadé de lijken geworpen van paarden, benevens allerlei onreinheden, om de stad aan besmetting prijs te geven. Wel werden de waterleidingen, door de zorgen der Javaansche hoofdofficieren van de Solosche hulpstroepen, telkens hersteld, doch nauwelijks hadden de werklieden den arbeid volbracht, of de vijand wierp hoogerop een dam op, welke den toevoer belette. Andermaal had Djocja met het uiterste gebrek te kampen en werd een groot deel der bevolking opnieuw door hongersnood geplaagd. De toestand werd zoo ondragelijk, dat wederom een groot aantal Sultanstroepen en eene menigte Javanen hun behoud zochten bij den vijand. Weldra wemelde de omtrek weer van muiters, die niet ophielden het garnizoen te verontrusten en door aanhoudende alarmeeringen te vermoeien. Dit was juist wat DIPO NEGORO beoogde, want zulks maakte den strijd voor hem gemakkelijker. Bekend met den benarden toestand, besloot hij op den 10^{den} September andermaal zich op de zwaar geteisterde stad te werpen en rekende daarbij op het verraad der Sultanstroepen in den Kraton. Doch de Garnizoenscommandant had reeds lont geroken en de verdediging toevertrouwd aan 200 infanteristen en lijfwachtdragonders van den Keizer van Solo onder den Luitenant KRIEGERBERG.

Reeds kort na zonsopgang (10 September) zagen de schildwachten in de verte donkere massa's van het Oosten naderen. Na verloop van een goed half uur was de vijand reeds te tellen; men stond verbaasd over zijn aantal en de goede orde in de gelederen.

Het leger der opstandelingen was niet alleen onzaglijk, maar bleek ook beter geoefend en gedrild, dan vroeger het geval was. Het mar-

cheerde in geregelde colonnes, op gelijken afstand van elkaar. Bij elke colonne liepen de geweerdragenden in het voorste gelid en daarachter de lansdragers. De voornaamste hoofden, in rijk kostuum, waren te paard en omringd door een dichten drom volgelingen, waaronder vele priesters, kenbaar aan hunne witte tulbanden. Eene afdeeling voorvechters, met naakt en beschilderd bovenlijf, ging dansend en springend voor de voorste colonne.

Op iets meer dan een kanonschot afstand van de stad, hield de gansche vijandelijke macht „halt”. De heilige banier, geheel van groene zijde met de halve maan in het midden en daaromheen allerlei spreuken uit den Koran, wapperde trots in het centrum. Intusschen hadden de troepen en gewapende burgers in allerijl de alarmstelling bezet. Onnoodig hen tot inspanning van alle krachten aan te moedigen, want zij wisten, wat hun lot en dat van vrouw en kinderen zoude zijn, indien de stad zwichtte.

Om de aandacht der verdedigers van den hoofdaanval af te leiden, had DIPO NEGORO de stad ook van het Westen doen bedreigen door eene afdeeling van 2000 man.

Door de gevechten, die thans volgden, te beschrijven zouden wij slechts in herhaling treden; daarom slechts in het kort, wat volgt.

De woedende en onstuimige aanvallen waren voornamelijk gericht tegen den dalem en den Kraton, want zoolang deze posities in onze macht bleven, kon Djocja moeilijk worden vermeesterd. Trots het moorddadig geschut- en geweervuur liepen de muiters moedig storm, doch werden telkens met bebloede koppen teruggedreven. Toch bleef de toestand der onzen hoogst gevaarlijk.

Minder doortastend waren de aanvallen aan de Westzijde en daarentegen zeer onstuimig de tegenaanvallen van den kapitein MONNOJE, die den vijand aan dien kant spoedig tot wijken verplichtte.

Het was tegen den middag, toen de muiters, na een vergeefschen aanval op den dalem, zich in de nabijgelegen kampong terugtrokken. De kapitein VAN GANSEN, die den dalem verdedigde, verzocht om versterking, ten einde den vijand uit die kampong te verdrijven. Door eene goed uitgevoerde manoeuvre, drong hij hem naar eene vlakte, waar de cavalerie, onder VERBOOM, hem zoo allergeweldigst op het lijf viel, dat slechts eene snelle vlucht het leger van DIPO NEGORO van een algeheel ondergang kon redden.

Het ware voorzeker met den invloed en het prestige van den hoofdmiteling gedaan geweest, hadde men den vijand tot het uiterste kunnen vervolgen, want gevoeliger nederlaag had DIPO NEGORO tot nog toe niet geleden.

Niettemin blijve ook die dag van 10 September bij ons in vereerende herinnering, want het was, in waarheid, niet de schuld van den Luitenant-Kolonel ACHENBACH, noch die der dappere bezetting, dat de behaalde voordeelen geen nut opleverden. Immers, zooals reeds gezegd, was onze weerloosheid in Indië reeds lang te voren gerapporteerd en had men thans het gebrek aan troepen maar al te zeer te betreuen.

In weerwil der ontzettende verliezen, den vijand toegebracht, kwam er nog geen einde aan de ellende der onzen. De stad bleef omringd door talrijke muiters en op ontzet viel vooreerst niet te rekenen, aangezien ook de Residentie Samarang, vanwaar de Opperbevelhebber hulp verwachtte, meer en meer werd overstroomd door groote scharen opstandelingen onder den fanatieken PRINS VAN SERANG. Moordend, plunderend en verwoestend was deze tot dicht bij Samarang gekomen en benauwde de stad op bedenkelijke wijze. Nooit was het gevaar voor de tweede hoofdstad van Nederlandsch Indië zóó groot geweest!

Zooals in het begin gemeld werd, was een groot deel van het garnizoen naar de Vorstenlanden vertrokken, doch bij Pasangang vernield en verstrooid geworden (23 Juli 1825). Vele Samarangers waren reeds met vrouw en kinderen naar de schepen gevlucht, toen op den 10^{den} September, 's avonds, een bataljon „Barisans” van den SULTAN VAN SUMANAP (Madura), ter sterkte van 450 man, te hulp opdaagde.

Den volgenden dag werden ook de troepen ontscheept, die onder den majoor SOLLEWIJN van de Borneo-expeditie terugkeerden en tegen het einde der maand een deel der expeditionnaire macht, die onder den Generaal VAN GEEN het machtige rijk van Boni (Celebes) had getuchtigd. De Generaal zelf was reeds den 31sten Augustus te Samarang aangekomen.

Alvorens troepen naar de Vorstenlanden te kunnen zenden, moest Generaal VAN GEEN er eerst aan denken, den opstand in de residentie Samarang te stuiten en daartoe het zwaard keeren tegen den PRINS VAN SERANG, die een geduchte tegenstander bleek te zijn.

Groot was, zooals zich laat denken, de verslagenheid te Djocja, toen aldaar het gerucht doordrong van den dreigenden toestand te Samarang. Het was voor elkeen zonneklaar, dat de Opperbevelhebber te Solo, onder dergelijke omstandigheden, onmogelijk eenige hulp aan Djocja kon verleen.

Ondanks de smartelijke teleurstelling gedroeg het grootste deel der burgerij zich met kalmte en zielsgrootheid en bleef ook de houding der troepen boven allen lof verheven.

Maar in den schoot van zijn gezin had menig huisvader zich te wapenen met uiterste mannenkracht, om niet in vertwijfeling te geraken bij de tranen en de weeklachten van zijne echtgenooten en het hartverscheurend geween der hongerige kinderen.

Gras en bladeren met kokosolie, soms vermengd met allerlei walgelijke insecten, waarop de bedienden ijverig jacht maakten, was alles, wat de pot schafte. Burgers en soldaten vervielen dan ook bij den dag en allerlei kwaadaardige ziekten braken met hevigheid uit. Daar de honger meer en meer neep, en de laatste krachten verlamden, besloot de Garnizoenscommandant de cavaleriepaarden op te offeren, daar deze reeds zeer vermagerde dieren toch door gebrek aan voeder zouden moeten omkomen.

Het was voor menig braaf cavalerist een hard gelag, zijn trouwen

krijgsmakker ter slachtbank te zien voeren en er was heel wat overredingskracht noodig, alvorens men de ruiters van de treurige noodzakelijkheid daarvan kon overtuigen.

Het behoeft geen beloog, dat de taak en de verantwoordelijkheid van den Luitenant-Kolonel ACHENBACH bij zoodanigen staat van zaken meer dan drukkend werden. Maar niets kon diens kloeken geest terneerslaan, niets diens veerkracht verlammen; steeds toonde hij een onbewogen gelaat, hetgeen vooral bij den troep het vertrouwen en den moed levendig hield.

Op een bericht, dat in het nabij gelegen gehucht Benner, op den weg naar Magelang, een groote voorraad paddie aanwezig was, bekwam Kapitein KLOOSTERMAN bevel, om met eene colonne derwaarts te marcheeren en te trachten dien voorraad te bemachtigen.

Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan, want het bleek weldra hoe nauw de benarde veste was ingesloten, hoe scherp de onzen werden bewaakt. Reeds nabij de „Witte Naald” stootte de colonne op eene bende muiters, blijkbaar eene afdeeling van het insluitingscordon, die bij de nadering der colonne positie nam achter de dichte struiken aan den rechteroever van de kleine, doch suelvlietende Boentang. Eenige welgerichte salvo's en eene hagelbui van schroot waren voldoende om den vijand terug te drijven en den overgang vrij te maken, waarna de troep halverlijf door de rivier waadde. Ofschoon de Boentang in dit jaargetijde niet zeer diep was, bleek het spoedig, dat zij langs te steile en hooge oevers ruischte om het geschut over te brengen, weshalve het onder genoegzame dekking achterbleef, om bij den terugkeer den overgang te beschermen.

Nu had de troep een afschuwelijken weg te volgen, vol gaten, diepe kuilen en verhakkingen. Eene afdeeling koelies met pionniergezelschappen werd aan het werk gezet, om de beletselen zooveel mogelijk op te ruimen en niet dan met veel moeite kwam men stap voor stap voor de dessa Benner, kenbaar aan de ontelbare kokospalmen, welke boven het dichte geboomte wuifden.

De colonne werd spoedig met geweerschoten begroet, zoodat zij op eene grasvlakte stelling nam, welke de dessa ten Zuiden begrensd. Wij zullen bij dezen aanval niet lang stilstaan, genoeg zij gezegd, dat Benner stormenderhand werd genomen.

Men vond er niets dan eene handvol paddie, niettegenstaande alle hoeken en gaten zorgvuldig werden doorzocht. Middelerwijl had het gevecht talrijke rebellen der naburige kampongs gelokt, zoodat de omtrek weldra van vijanden wemelde. KLOOSTERHUIS zag het gevaar, waarin hij verkeerde, en besloot de dessa te ontruimen, vóór de vijand hem den pas kon afsnijden.

Menigen aanval had de colonne op haren terugmarsch te verduren, doch zij was gelukkig ruimschoots voorzien van kruit en lood, zoodat de muiters op eerbiedigen afstand konden worden gehouden. Zonder noemenswaardige verliezen bereikten de onzen de Boentang, alwaar het

achtergelaten geschut zijne projectielen te midden der dichte drommen wierp, zoodat de troep ongemoeid de rivier kon overtrekken.

De zon neigde reeds ter kimme, toen de colonne de stad binnetrok. In de straten, welke naar het fort leidden, verdrong zich eene tallooze menigte Chineezzen en inlanders, die reeds uren te voren reikhalzend de terugkomst van den troep hadden verbeid, in begeerige afwachting van rijst te zullen ontvangen. Helaas, was de uitslag der onderneming eene groote teleurstelling, welke zóó ontmoedigend werkte, dat vele Chineezzen, in weerwil van hun vrees voor de bloedgierige muiters, des avonds heimelijk de stad ontvluchtten. De meesten dier ongelukkigen keerden nimmer weder.

De toestand van Djocja kon niet hachelijker zijn; de schoone, volkrijke stad vertoonde het meest jammerlijke beeld van ellende en uitputting; haar einde scheen nabij.

Zoo stonden de zaken, toen in den laten avond van den 16^{den} aan een der nachtposten een boodschapper in gehavende kleeren zich meldde met eene belangrijke dépêche van den Opperbevelhebber.

De boodschapper, SORNINGO genaamd, was een vermomde inlandsche infanterist, die niet zonder levensgevaar den gevaarlijken last had volbracht.

De dépêche bevatte het heugelijk bericht eener beslissende overwinning bij Demak, op den 15^{den} September behaald op den PRINS VAN SERANG, zoodat voor Samarang geenerlei gevaar meer was te duchten en dus met meer kracht in de Vorstenlanden kon worden geëgeerd. Wijders, dat Generaal VAN GEEN spoedig te Solo werd verwacht en aldaar reeds toebereidselen waren gemaakt, om een aanzienlijken voorraad leeftocht en oorlogsbehoeften naar Djocja op te voeren.

Deze blijde mare verspreidde zich als een loopend vuur en deed de treurige stemming spoedig wijken. De moed herleefde en hoopvol zag men den dag van morgen te gemoet.

Maar die dag kwam en verging en daarna nog twee lange, lange dagen van teleurstelling en pijnigenden honger. Het was in den namiddag van den 20sten, omstreeks 1 uur, toen een dof kanongebulder in de verte in de richting van Klatten zich deed hooren. Dit strekte weer tot bemoediging van Djocja's ingezetenen, want men begreep, dat het onze troepen waren, die te hulp opdaagden. In weinige oogenblikken waren de straten weer vol leven en alles stroomde naar buiten om de bevrijders in te halen en te verwelkomen. Het geduld der menigte werd evenwel op harde proef gesteld, want ofschoon het onophoudelijk dreunde van het losbranden der kanonnen en het geraas van den strijd steeds nader kwam, duurde het toch tot laat in den namiddag, alvorens men de voorste troepen zag aanrukken.

Zooals in de dépêche vermeld, verwachtte de Opperbevelhebber eene belangrijke troepenmacht van Samarang. Nauwelijks was hem den afmarch der verschillende afdeelingen bericht, of hij besloot zijne te Solo beschikbare strijdkrachten te Klatten samen te trekken, en Djocja

te gemoet te komen. Het waren deze troepen, ter sterkte van 500 man infanterie, 40 huzaren en 2 handmortieren, zoomede 1000 Madureesche piekeniers en 500 Solosche hulptroupen, met zich voerende 200 paarden en 20 karbouwen, beladen met leeftocht en oorlogsmateriaal, die wederom onder aanvoering van den beleidvollen COCHUIS in den avond van den 20sten onder luid vreugdegejuich der bevolking Djocja binnenrukten.

De vreugde over COCHUIS' komst was niet lang van duur; reeds twee dagen later moest hij, ingevolge ontvangen instructies, weder terug naar Klatten.

Diep trof, gelijk zich laat denken, deze tijding de beangste burgerij. De zelfde rampen, de zelfde verschrikkelijke ellende stonden haar weer klaar voor oogen en het was niet dan na veel moeite en door groote overredingskracht, dat het COCHUIS gelukte de gemoederen tot bedaren te brengen.

Eindelijk kwam Generaal VAN GEEN te Solo en waren aldaar 8000 man bijeengebracht, waaronder 2500 man geregelde troepen.

Het kon niet anders, of deze machtsontwikkeling en de schitterende overwinning, bij Demak behaald, hadden vele Javaansche grooten, die tusschen neiging en plicht wankelden, tot nadenken gestemd, en de machtige arm der „compagnie” doen vreezen.

De dag van Djocja's ontzet brak eindelijk aan!

Het was in den morgen van den 25sten September, dat de Opperbevelhebber zijn „voorwaarts” deed hooren.

Bij de „voorhoede” onder den Generaal VAN GEEN stonden de Luitenant-Kolonels COCHUIS en GEY VAN PITTIUS (artillerie).

Bijna de gansche „voorhoede” bestond uit veteranen uit de oorlogen van Palembang, Borneo en Celebes, soldaten, die in den krijg gehard en aan overwinningen gewoon waren.

Niet zonder reden had de Opperbevelhebber deze manschappen aan het hoofd geplaatst, want hij kende den energieken en doortastenden DIPO NEGORO te goed, om niet den taaisten tegenstand en allerlei moeilijkheden te verwachten.

De hoofdmacht zelf stond onder bevel van den Opperbevelhebber, en de „achterhoede”, ter sterkte van 700 man, onder den Kapitein BOURDON.

De colonne kreeg het al heel spoedig te kwaad.

De in den weg liggende paalwerken en andere hindernissen waren thans steviger bevestigd en daartusschen gaapten diepe, breede insnijdingen, terwijl aan weerskanten van den weg, op goed gekozen punten, borstweringen zich verhieven, waarachter de muiters door geweervuur het opruimen der hindernissen trachtten te beletten.

Vooraf bij de „voorhoede” begon de strijd zich meer en meer te ontwikkelen, zoodat herhaalde malen positie moest worden genomen, hoofdzakelijk om de levensmiddelen en de bagage te dekken, welke achter de „voorhoede” volgden. In het schieten en schreeuwen der muiters mengde zich weldra het gedonder der kanonnen. Langzaam, maar vastberaden zette de colonne haren marsch voort. De heftige en onafgebroken aanvallen nood-

zaakten achtereenvolgens meer geschut en troepen in het vuur te brengen. Tegen de hevigheid van het kanon- en geweervuur bleken de muiters echter niet bestand en weken, scheldend en tierend, uit de eene stelling in de andere. DIPO NEGORO had eene geduchte macht tusschen Klatten en Djocja opgesteld; telkens kwamen achter de heuvels en bosschen nieuwe afdeelingen te voorschijn, sommige in witte, blauwe en gele tunica's. Dit waren zijne keurbenden, de Toerkio's, Arkio's en Boelkio's. Deze krijgers hadden een flink uiterlijk en bleken ook vrij goed geoefend. Boven hunne afdeelingen wapperde, behalve veelkleurige banieren, een rijk versierde vlag, waarop, onder de halve maan, de naam van het korps was geborduurd. Ook werden vele gouden pajongs (zonneschermen) opgemerkt, welke de aanwezigheid van een groot aantal prinsen en voorname hoofden verraadden.

DIPO NEGORO had niet alleen zijn leger uitgebreid, maar de taaheid en de bewonderenswaardige volharding, waarmede zijne keurbenden wisten te strijden, bewezen genoegzaam, dat zijne macht ook oneindig was verbeterd. Steeds stormden de vijandelijke scharen onder een helsch geschreeuw en het aanroepen van Allah en den profeet met gebukte hoofden en in vlugge sprongen op de onzen los. Maar de uitgezochte troepen der „voorhoede" waren te zeer gewoon aan dergelijk krijgsgeschreeuw en zulke woeste aanvallen, om hunne koelbloedigheid te verliezen.

Ondanks den stroom van rebellen en de vele hindernissen naderde de colonne meer en meer kampong Brambanan.

Maar hoe verder zij kwamen, des te heviger werd de tegenstand. Vooral bij de genoemde kampong, waar de weg een défilé vormt, was de strijd bloedig.

Hier had de vijand zijn laatste, doch sterkste stelling. Hier moest worden beslist, of DIPO NEGORO Djocja tot zijn Rome kon maken, dan wel, of het ons mocht gelukken deze plaats te ontzetten.

De eindworsteling op den marsch van 25 September 1825 was dan ook een kamp op leven en dood, want van het behoud van Djocja hing voor ons grootendeels ook het behoud af van Java. Bij de kampong werd halt gehouden en de omliggende hoogten door het geschut be kroond. Sommige kanonnen waren op het défilé gericht, de andere slingerden hunne projectielen rechts en links van dien hollen weg, waar de bommen en granaten bloedige gapingen maakten in de dichte drommen, die te vergeefs beproefden den aanval met het blanke wapen te hernieuwen.

De vijandelijke schutters, in de kuilen aan weerszijden van het défilé en tusschen de verschillende werken, bleven evenwel ongedeerd en deden den onzen veel kwaad.

De wit-grijze wolken van kruitdamp onttrokken vriend en vijand weldra aan het oog, zoodat Generaal VAN GEEN bevel gaf het vuren te staken en een aanval te doen met de bajonet.

Onder een „leve de Koning" wierpen de onzen zich in den loopas

naar voren. Onverschrokken wachtten DIPO NEGORO's krijgers den aanval af. Hunne woeste kreten vermengden zich met de hoera's der onzen, die nergens aarzelden en door niets te stuiten waren.

In het défilé was de strijd het felst. Daar vocht een aanzienlijk aantal Arkio's en Toerkio's met toenemende woede en opgewondenheid tegen eene Europeesche compagnie, wie het, na een vreeselijk handgemeen, gelukte hen overhoop te werpen. Ten laatste moest de vijand den doortocht prijsgeven. Op alle punten teruggeworpen en tot wijken gebracht, van nabij vervolgd en van alle kanten bestookt, geraakten zijne afdeelingen weldra in de grootste wanorde. Geen dier afdeelingen vocht langer onder eigen banier, niemand luisterde meer naar de hoofden, zelfs de beste troepen mengden zich dooreen.

Zeer spoedig vluchtte nu alles, door schrik overmand, ordeloos naar de nabij gelegen bosschen en bergen. DIPO NEGORO, door enkele zijner hoofden en priesters gevolgd, vlood naar Karangan en vandaar naar Selarong; jammer genoeg ontkwam hij zonder door de cavalerie te zijn opgemerkt.

De holle weg was ons en daarmede Djoeja voor DIPO NEGORO verloren, voor goed verloren. Maar de hardnekkige tegenstand en de moed, waarmede de muiters wisten te strijden, zoomede de aanzienlijke macht, waarover de hoofdmuiteling beschikte, waren voor den Opperbevelhebber overtuigende bewijzen, dat wij van DIPO NEGORO nog niet af waren.

Djoeja was ontzet!

Indrukwekkend was de intocht des Opperbevelhebbers. Eerst kwam eene compagnie Europeanen der voorhoede. De meesten hunner hadden vroeger gestreden onder de adelaren van NAPOLEON I, later tegen hem; velen droegen eeretekens en sommigen ook de Militaire Willemsorde, bij Waterloo verdiend.

Op eenigen afstand daarachter volgden de overige afdeelingen en hulptroepen, wier bajonetten en lanspunten, door de laatste stralen der zon beschenen, in de verte een stroom van fonkelend staal geleken, golvend over hoogten en laagten. Meer en meer naderde de colonne onder het gedruisch van muziek, tromgeroffel, geratel der kanonnen en hoefgestamp der paarden.

Nauwelijks waren de voorste troepen in de stad, of het geschut van het fort en den Kraton gaf bulderend zijn welkomstgroet.

Allerwege steeg een daverend gejubel op, hoera's en handgeklap.

Het garnizoen had zich geschaard langs den weg nabij het fort en achter die rijen verdrongen zich in bonte mengeling van landaard en kleederdracht Europeanen, inlanders en Chineezzen, allen toegestroomd, om de bevrijders toe te juichen. De vreugdekretten der menigte, die de straten van haar gejubel deed weergalmen, en dat ineensmolt met de hoera's der voorbijtrekkende krijgers, verdubbelden, toen de Opperbevelhebber en diens staf aan de spits van de hoofdmacht naderden.

Te midden van golvende vederbossen en rijk gekleede Madureesche vorsten, werden opgemerkt de Resident van Solo en die van Madura,

de Prinsen MATARAM, POEBOYO, INGE-BEY, ARIO-NEGORO en vele andere Solosche hoofden, schitterend van goud en edelgesteenten en allen op prachtige paarden gezeten, met kostbare dekkleeden versierd.

Naar alle zijden vriendelijk groetend, naderde de Opperbevelhebber het garnizoen. Toen overtoog ernst zijn blik en met zichtbare ontroering reed hij langs de gelederen dier vermagerde en uitgeputte krijgers, die daar stonden in gehavende uniform aan schimmen gelijk, maar toch fier, toch krijgshaftig!

En bij de aan flarden geschoten vaandels gekomen, bracht de Generaal DE KOCK niet het gebruikelijke militair saluut, maar in een spontaan gevoel van eerbied ontblootte hij het grijze hoofd, aldus hulde brengende aan die handvol dapperen, wier moed, geduld, zelfverloochening en krijgstucht, niet alleen Djocja, maar ook Java redden, ja, wellicht den ganschen Indischen Archipel voor het Vaderland spaarden.

Eere zij hunne nagedachtenis!

Het vuren tegen kabelballons door de Nederlandsche Vestingartillerie.

In het Voorschrift op den Dienst van de Artillerie in het Groepsverband wordt bij de omschrijving van de taak, welke opgedragen is aan de vuurmonden, bestemd voor het vuur op groote afstanden, geen melding gemaakt van het schieten tegen luchtballons. Trouwens al onze voorschriften zijn in dit opzicht slechts karig van gegevens voorzien; alleen de schietregels geven eenige aanwijzingen, betreffende de leiding van het vuur tegen dergelijke doelen.

Aangezien binnen niet al te langen tijd op de programma's voor het kamp op de Oldebroeksche heide wel, als een nieuw punt, het schieten tegen kabelballons zal voorkomen, is het niet van belang ontbloom om vóór dien tijd dit vraagstuk eens goed te onderzoeken, ten einde de schietoefeningen zoo vruchtdragend mogelijk te doen zijn.

Om het onderwerp regelmatig te kunnen behandelen, zal dit in vijf deelen worden gesplitst en achtereenvolgens worden nagegaan:

1°. *Op welken afstand en tot op welke hoogte men een vijandelijken ballon voor onze liniën kan verwachten;*

2°. *Welke Nederlandsche vuurmond het meest geëigend is voor het schieten tegen een kabelballon?*

3°. *Welke uitwerking men in het algemeen van dit schieten mag verwachten;*

4°. *Waar de bedoelde vuurmonden moeten worden opgesteld en*

5°. *Hoe de vuurregeling voor de ballonbatterijen zal moeten geschieden.*

Hieruit blijkt, dat het inschieten tegen kabelballons buiten beschouwing zal blijven.

De verschillende gegevens voor het opmaken dezer beschouwingen zijn voornamelijk getrokken uit het Verslag van de Voordracht, gehouden door den Kapitein der Genie C. C. PETRI over *Militaire Luchtscheepvaart*, welk Verslag opgenomen is in de 2^e aflevering van het 27ste deel van de Verslagen, Rapporten en Memoriën.

I. OP WELKEN AFSTAND EN OP WELKE HOOGTE KUNNEN VIJANDELIJKE KABELBALLONS VOOR ONZE LINIËN WORDEN VERWACHT?

In het *Exercir-Reglement für Luftschiffer* (Entwurf 1901) voor de Duitsche luchtschipperafdeelingen vindt men in punt 355, blz. 128, het volgende vermeld:

„Nur ausnahmsweise kann vom Ballon eine Aufklärung über 7 KM. hinaus erwartet werden“.

In punt 381, blz. 134, wordt verder aangegeven:

„Die weittragenden Geschütze der Festungsartillerie bedingen bei andauernder Beobachtung, dasz der Ballon sich im Allgemeinen ausserhalb des wirksamen Bereichs ihres Feuers aufhält.

Ten slotte vindt men in punt 385, blz. 135, aangegeven:

„Nachdem die Angriffs-artillerie mit Erfolg das Feuer eröffnet hat, kann der Ballon des Angreifers im Allgemeinen näher herangehen. Die Beobachtung des Artilleriekampfes ist Hauptzweck, indessen darf hierdurch nicht die dauernde Aufklärung von Truppenansammlungen, Bewegungen, Arbeiten u. s. w. unterbrochen werden.“

In het algemeen kan dus 7 KM. als de maximum-afstand worden aangenomen, waarop het waarnemen uit een ballon nog kans van succes oplevert.

Omtrent de afstanden, waarop verschillende doelen kunnen worden waargenomen, worden de volgende, vrij veel uiteenlopende opgaven vermeld:

a. RIEDINGER, ballonfabrikant te *Augsburg*, geeft op, dat bij eene hoogte van 500 M. met het bloote oog te zien zijn:

Enkele personen en ruiters.....	tot op 500 M.,
Compagnieën.....	” ” 7 KM.,
Grootere troepenafdeelingen.....	” ” 12 ”
Legertrainen en spoorwegtrainen.....	” ” 20 ”
Gehuchten, verzameling van fabrieksgebouwen	” ” 40 ” .

Met behulp van goede kijkers kan het waarnemingsvermogen natuurlijk worden vergroot.

b. Luitenant KIEFER, van de Beiersche ballonafdeeling, beweert op grond van langdurige ervaring, dat in het goede jaargetijde (Mei tot November), waarin 70% van de dagen helder weder medebrengen, met een zeer goeden kijker en met de zon in den rug of op zijde, een geoefend waarnemer tot op 15 KM. afstand duidelijk zien kan, d. w. z. verschillende troepensoorten, en, bij zeer gunstig weder, zelfs kleuren van uniformen kan onderscheiden.

Tegen de zon inziende en bij lagen stand van dit hemellichaam wordt de afstand tot 7 KM. teruggebracht; door sterken damp tot 6 KM. en door regen tot 3 KM.

c. Op 300 M. hoogte kan men tot op 5000 M. afstand de uitwerking van alle artillerievuur met groote nauwkeurigheid waarnemen; van granaten ziet men de aanslagen; van granaatkartetsen, behalve het springen zelf, zeer duidelijk het ellipsvormig oppervlak, waarbinnen de kogeltjes neervallen.

d. Bij eene hoogte van 700 M. heeft men, tot op 5000 M. afstand, een goed overzicht over een open werk; men kan dan de traversen tellen en het inslaan van granaten daarop of daartusschen waarnemen.

e. De hoofdofficieren ROLLINGER en HOLZNER vermelden in hunne *„Notizen für den Dienst der Festungs-Artillerie“*, dat men van uit een

ballon op 500 à 1000 M. hoogte met eene binocle tot op 5 KM. afstand de stukken geschut en de manschappen in een vijandelijk werk kan tellen.

Aannemende, dat het oplaten van den ballon in den vestingoorlog in hoofdzaak de bedoeling heeft om, zooals in punt 385 van het Duitsche voorschrift vermeld wordt, gegevens te verstrekken voor het voeren van den geschutstrijd, kan men, in verband met de bovenstaande gegevens — vooral die, genoemd in punt *c*, *d* en *e* —, aannemen, dat de maximum-afstand, waarop de ballon voor dat doel zal worden opgelaten, 5 à 6000 M. bedraagt.

Wat de stijghoogte betreft, kan men aannemen, dat ballons, die op het oogenblik in gebruik zijn, in staat zijn 2 waarnemers tot 500 M. en 1 waarnemer tot 1000 M. hoogte mede te voeren.

II. WELKE NEDERLANDSCHE VUURMOND IS HET MEEST GEEIGEND VOOR HET SCHIETEN TEGEN EEN KABELBALLON?

In punt 89 van de bestaande schietregels voor de Vestingartillerie wordt, betreffende het schieten tegen kabelballons, het volgende vermeld:

Hiertoe bezige men vuurmonden met gestrekte banen, welke op grooten afstand GKT.-vuur brengen, op affuiten gelegen zijn, welke groote verhoogingen toelaten en waarbij een groote vuursnelheid mogelijk is.

De eisch van eene groote vuursnelheid doet aan een klein kaliber de voorkeur geven boven een groot en zoo komt men er onwillekeurig toe, om het eerst het oog te slaan op het kanon van 8 cM. St. Intusschen kan dit kanon reeds dadelijk buiten beschouwing blijven, wanneer men GKT.-vuur wil afgeven op 5 à 6000 M.; de enkele sasring veroorlooft toch slechts een schootsafstand van 3600, of in verband met de dieptewerking tot ± 3800 M. Men is dientengevolge bepaald tot eene keuze tusschen de kanonnen van 10 cM., 12 cM. L. en 15 cM. L./24, terwijl ook hierbij, in verband met eene grootere vuursnelheid, een kleiner kaliber boven een grooter zal moeten worden verkozen.

Het kanon van 10 cM. kan volgens de schootstafel (1896) een maximum-afstand bereiken van 5500 M., terwijl de culminatiehoogte dan slechts ± 690 M. bedraagt. Onder deze omstandigheden kan deze vuurmond dus niet voor het schieten tegen kabelballons in aanmerking komen. Intusschen laat de affuit eene maximum-verhooging toe van 28° (voor 5500 M. is de richthoek $19^\circ 48'$); volgens eene zeer globale berekening zou bij een richthoek van $\pm 27^\circ 30'$ een schootsafstand worden bereikt van 6500 M., in welk geval op 5000 en 6000 M. eene vluchthoogte zou worden verkregen respectievelijk van 1100 en 588 M. Aangezien het intusschen niet gewenscht is om te vuren onder eene elevatie, welke slechts een halven graad verschilt met de maximum-verhooging, door de affuit toegelaten, terwijl men toch geen vuur kan brengen op 6000 M. afstand en 1000 M. hoogte, verdient ook deze vuurmond niet de voorkeur. In allen geval is het gebruik van de tijdschokbuizen voor vestinggeschut noodzakelijk; de sasringen hiervan veroorloven een schoots-

afstand te bereiken van ± 7000 M. In hoeverre het mogelijk is door vermeerdering van de lading — en wijziging van het projectiel — het vermogen van dezen vuurmond op te voeren, wordt buiten beschouwing gelaten, daar het hier de bedoeling is om uit te gaan van de gebruikelijke vuurmonden, projectielen, ladingen, enz.

Het kanon van 12 cM. L. heeft over het algemeen een iets meer gestrekte baan dan het kanon van 10 cM.; volgens de gegevens van de schootstafel zou met de IJ. GKT. op 5500 M. — de maximum-schootsafstand — eene culminatiehoogte worden verkregen van ± 520 M. Volgens eene globale berekening zou bij de baan van 8000 M. de vluchthoogte op 5000 en 6000 M. respectievelijk 1350 en 1140 M. bedragen bij het vuren onder eene elevatie van bijna 28° ; de affuit laat eene verhooging toe van 37° . Bij het gebruik van IJ. GKT. ¹⁾ met TSB. kan dus met het kanon van 12 cM. L. met zekerheid worden gevuld tegen een kabelballon op 6000 M. afstand en 1000 M. hoogte. ²⁾

Bij het kanon van 15 cM. L./24 verkrijgt men, volgens eene globale berekening, vurende op 5500 M., eene culminatiehoogte van 450 M. Bij 8000 M. schootsverheid verkrijgt men op 5 en 6000 M. respectievelijk verheffingen van 1460 en 1284 M., bij eene elevatie van $\pm 27^\circ$, terwijl de affuit eene maximum-verhooging van 35° toelaat. Ook deze vuurmond is dus voor het beoogde doel geschikt.

Resumeerende, verkrijgt men, dat voor het vuren tegen kabelballons geschikt zijn de kanonnen van 12 cM. L. en 15 cM. L./24 met behoud der tegenwoordig in gebruik zijnde GKT. en ladingen. Tusschen deze beide moet het kanon van 12 cM. L. gekozen worden boven dat van 15 cM. L./24, omdat de vuursnelheid van het eerste grooter kan zijn dan die van het laatste. ³⁾

III. WELKE UITWERKING MOET VERWACHT WORDEN BIJ HET SCHIETEN MET DE KANONNEN VAN 12 cM. L. EN 15 cM. L./24 TEGEN EEN KABELBALLON?

Bij het nagaan van de uitwerking van het schieten tegen luchtballons moet men beginnen te vragen, welke uitwerking men eigenlijk wenscht te verkrijgen. In het algemeen moet het doel zijn den ballon tot daling te brengen door het schieten van gaten, waardoor het gas ontwijkt. Als nevendoel kan men beschouwen het wonden of doden der waarnemers of het stuk schieten van den kabel. Het beschieten van het eigenlijke ballonpark wordt buiten beschouwing gelaten, omdat

¹⁾ Bij het vuren met St. GKT. (schootstafel 1901) verkrijgt men bij eene schootsverheid van 7100 M. op 5000 en 6000 M. afstand respectievelijk 1060 en 738 M. vluchthoogte.

²⁾ Op 3000 M. is de vluchthoogte reeds grooter dan 1000 M.

³⁾ Bij het afgeven van snelvuur gedurende korten tijd kan men rekenen bij het kanon van 12 cM. L. op 2 à 2½, bij 15 cM. L./24 op 3 à 4 minuten per schot.

dit wel zóó gedekt zal opgesteld zijn, dat de tegenpartij hiervan niets gewaar wordt. De omstandigheid, dat men bij het oplaten dikwijls gebruik maakt van een z.g. looprol, waardoor het oplatingspunt niet bij het ballonpark behoeft te liggen, maakt het bepalen van de plaats van dit laatste nog moeilijker. Mocht intusschen de plaats van het park bekend zijn, dan verdient het te allen tijde de voorkeur het vuur daar tegen te richten en niet tegen den ballon. Hier zal alleen de uitwerking worden behandeld tegen den ballon zelf.

Uit de uitkomsten van verschillende proefnemingen, alsmede van schietoefeningen, kan ongeveer opgemaakt worden, na hoeveel treffers of gaten een ballon tot daling gebracht wordt.

De uitkomsten zijn in onderstaande tabel samengevat.

Plaats der proefneming.	Afstand in M.	Hoogte in M.	Kanon.	Aantalschoten.	Uitwerking.
Engeland 1886.	±3200	140	12 cM.	17	8 kogelgaten, 2 scheuren van 30 cM.; ballon daalde.
Duitschland 1887.	5000	100	?	10	20 treffers; ballon daalde spoedig.
id.	id.	250	?	20	30 treffers; ballon daalde.
id. 1886.	id.	id.	?	26	20-tal gaatjes; er wordt niet vermeld of de ballon daalde.
id.	id.	800	?	65	2 gaatjes; idem.
Rusland 1890.	3200	200	veldkanon	23	25 kleine gaatjes, 5 van ± 30 cM.; ballon daalde.
id. 1891.	3700	400	?	12	141 kleine gaatjes, 6 van ± 25 cM.; ballon daalde langzaam.
Oostenrijk 1894.	±3500	3—800	?	16	10 treffers; ballon daalde langzaam.
id.	id.	id.	?	?	9 gaten; ballon behield stijfkracht
id.	id.	id.	?	11	141 treffers, 16 scheuren; ballon daalde.
id.	id.	id.	?	20	18 treffers; ballon daalde niet.
id.	id.	id.	?	40	één ernstige treffer; ballon daalde snel.
id.	id.	id.	?	65	2 groote scheuren; ballon daalde.
id. 1895.	5250	800	8 cM.	80	3 kleine gaatjes; ballon daalde niet.
id. 1898.	3000	500	9 cM.	14	14 treffers, 10 scheuren van ± 25 cM.; één van 75 cM.; ballon daalde snel.

Al deze vuren hebben, voor zoover is na te gaan, plaats gehad tegen ronde ballons van ± 10 M. middellijn en met GKT.

De omstandigheid, dat nu eens gesproken wordt van treffers, dan weder van gaten, dat het aantal gaten of scheuren, vóór dat de ballon daalde, in het ééne geval veel verschilt van het andere, maakt het trekken van eene conclusie niet gemakkelijk. Als minimum-aantal gaten, waardoor daling wordt te weeg gebracht, zou men in het algemeen 10 kunnen aannemen. Dit komt overeen, met hetgeen daaromtrent vermeld wordt in het opstel van KARPENTO LAGWINOFF in het *Russische Tijdschrift voor*

Artillerie 1892. Afl. 10, opgenomen in de *Vertalingen en overdrukken van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1892—94*.

Wij wenschen in het bijzonder te beschouwen het vuren tegen een vliegerballon, zooals o.a. in het Duitsche leger ingevoerd is. Deze ballon heeft eene middellijn van 6 M. en eene lengte van 15 M.; de as moet steeds gericht zijn in de richting van den wind. De omstandigheid, dat juist een cirkel van 6 M. gekeerd is naar de zijde van de vurende batterij, is louter toeval; gewoonlijk zal de oppervlakte, die naar de vurende batterij is gekeerd, grooter wezen. Wij zullen nu, in overeenstemming met het vuren tegen ronde ballons, als eisch voor het tot daling brengen van een vliegerballon stellen: 10 gaten op een cirkel van 6 M. middellijn (het vóórvlak). Door den eigenaardigen vorm van den ballon zullen er alsdan hoogstwaarschijnlijk tevens gaten in het cilindervormig gedeelte ontstaan, zoodat de daling zeker veroorzaakt wordt. ¹⁾

Uitgaande van het aantal kogeltjes, dat zich in de GKT. bevindt (545 in de St. GKT. en 372 in de IJ. GKT. van 12 cM. L.; 625 in de St. GKT. van 15 cM.), en van den tophoek van den spreidingskegel, kan men berekenen, hoeveel treffers worden verkregen bij verschillend interval op een cirkel van 3 M. straal. De uitkomsten dier berekening zijn in de onderstaande tabel verzameld.

Kanon. Projectiel.	12 cM. L.		15 cM. L./24
	St. GKT.	IJ. GKT.	St. GKT.
Tophoek kegel.	11°	10°	18°
Aantal kogels.	545	372	625
Aantal kogels per M ² bij J. M. interval.	$\frac{545}{\pi (0.10 J)^2} = \frac{a}{\pi}$	$\frac{372}{\pi (0.09 J)^2} = \frac{b}{\pi}$	$\frac{625}{\pi (0.17 J)^2} = \frac{c}{\pi}$
Idem op een cirkel van 6 M. middellijn.	9 × a	9 × b	9 × c
Interval in M.	Te verwachten aantal kogels op een cirkel van 6 M. middellijn.		
50	196	165	79
100	49	41	19
150	22	18	9
200	12	10	—
250	8	7	—

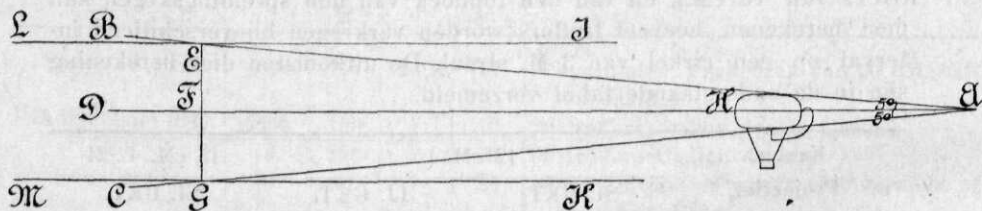
Uit deze tabel blijkt, dat het interval bij 15 cM. L./24 kleiner moet zijn dan 150 en bij 12 cM. L. kleiner dan 200 M. om 10 kogels op het voorvlak te verkrijgen, m. a. w. om den ballon met één schot tot dalen te noodzaken. Ook leert deze tabel, dat het gebruik van St. GKT. van 12 cM. L. voor het vuren tegen ballons geen overwegend voordeel bo-

¹⁾ De kogels, welke het voorvlak treffen, moeten door andere gaten den ballon weder verlaten, zoodat er reeds minstens 20 gaten ontstaan.

ven de IJ. verschaft; deze projectielen zullen daarom verder buiten beschouwing worden gelaten.

Er dient opgemerkt te worden, dat men veronderstelt, dat de granaat-kartetskogels bij intervallen van 150 en 200 M. nog genoeg arbeidsvermogen bezitten om de ballonstof te doorboren. Volgens opgaven in het *Beknopt overzicht der proeven en oefeningen van de artillerie* in 1899 is de werkingsdiepte tegen personen op 5000 M. van de St. GKT. bij 15 cM. L./24: 297 M. en bij 10 cM.: 234 M., waarbij aangenomen wordt, dat er voor het buiten gevecht stellen van een mensch 8 KGM. noodig is. Aangezien er geen opgaven bekend zijn omtrent den weerstand tegen indringing, door de ballonstof geboden bij gevulden ballon, kan eene zuivere berekening niet worden gemaakt. Intusschen wordt, in verband met deze opgaven, aangenomen, dat bij een interval van 200 M. de ballonstof nog doorboord wordt. ¹⁾

Ten einde een denkbeeld te verkrijgen van de trefkans bij het vuren

tegen een ballon, zal deze worden berekend voor het schieten uit een kanon van 12 cM. L. op een afstand van 5000 M.

Nemen wij daarvoor weder aan, dat de lengte-as van den ballon samenvalt met de raaklijn aan de baan. Wanneer uit een zeker punt A van de baan raaklijnen worden getrokken aan den ballon, zoodanig dat de hoeken $BAD = DAC$ gelijk zijn aan den halven tophoek van den spreidingskegel van de GKT., d. i. 5° , dan zullen alle GKT., springende binnen het kegeloppervlak, waarvan AD de as en AB en AC beschrijvende lijnen zijn, met hunne kogels den ballon treffen. Geen der GKT., buiten dit oppervlak springende, heeft uitwerking. Stel nu het gemiddeld springpunt gelegen op 100 M. vóór het voorvlak van den ballon, b. v. in F, en nemen wij voor een oogenblik aan, dat er geen spreiding in de springpunten bestaat, dan zullen alle projectielen, springende binnen den cirkel EG, uitwerking op den ballon hebben. Opgemerkt moet worden, dat het gemiddeld interval met opzet op 100 M. wordt gesteld, omdat hierboven aangetoond is, dat het maximum-interval, waarop het projectiel springen moet, om den ballon door één schot te doen dalen, 200 M. bedraagt.

¹⁾ In het reeds genoemde Russische artikel wordt vermeld, dat de kogels der GKT. nog 700 à 750 M. voorbij het springpunt genoeg arbeidsvermogen bezitten om de ballonstof te doorboren. Vermoedelijk is deze afstand echter wel te groot.

Het is nu mogelijk de trefkans te berekenen op het omgeschreven vierkant van den zoeven bedoelden cirkel. De zijden van dit vierkant zijn groot: $2 \times (100 + 15 + \frac{3}{\text{tg. } 5^\circ}) \text{ tg. } 5^\circ = 27 \text{ M.}$ Bij gebrek aan juistere gegevens worden, voor de BS_{50} en de HS_{50} , die voor de G. op 5000 M. genomen en wel ieder tweemaal zoo groot, als in de schootstafel is vermeld. Men verkrijgt dan voor de trefkans in de breedte 93 % en in de hoogte 43 % of voor de geheele trefkans 40 %.

Brengen wij nu de spreiding van de springpunten in rekening. Van die 40 % projectielen zullen er een aantal vóór en een ander aantal achter het vlak EG springen, en wel binnen de ruimte begrensd tusschen LI en MK, doch alleen diè GKT, hebben de gewenschte uitwerking, welke een interval hebben van 0 tot 200 M. In verband met de LS_{50} der springpunten (gesteld op 160 M.) wordt hiervoor gevonden 60 %. Van de zoo straks gevonden 40 % zullen dus slechts $\frac{60 \times 40}{100} = 0.24$ of 24 % een interval hebben, dat kleiner dan 200 M. is.

Wij kunnen nu deze gevonden waarde ook aannemen als de trefkans op den ballon, als ten minste ondersteld wordt, dat het aantal springpunten in de ruimte tusschen EI en EA overeenkomt met dat in de ruimte tusschen EB en EL.

Op de zelfde wijze berekend, vindt men voor de trefkans van 12 cM. L. op 6000 M. 11 % en voor die van 15 cM. L./24, op 5000 en 6000 M. respectievelijk 30 en 17 %.

De verkregen uitkomsten kunnen slechts dienen om de gedachten te bepalen, de aangenomen getallen zijn te globaal om veel vertrouwen te verdienen. Intusschen kunnen zij tot het maken van eene vergelijking zeer goed gebezigd worden.

Mitsdien blijkt, dat het kanon van 15 cM. L./24 geen overwegend voordeel aanbiedt boven dat van 12 cM. L., zoodat in verband met de grootere vuursnelheid het laatste de voorkeur verdient.

IV. WAAR MOETEN DE VUURMONDEN VOOR HET BESCHIETEN VAN KABELBALLONS WORDEN OPGESTELD?

Aangezien het voor een aanvaller van zeer veel gewicht is, om zoo spoedig mogelijk gegevens te kunnen verzamelen voor het opmaken van zijn aanvalsplan, zal hij de luchtschipperafdeeling indeelen bij de voorhoede van het belegeringskorps. De verdediger moet dus verwachten, dat onmiddellijk bij het verschijnen van den aanvaller voor de linie de vijandelijke ballons hem van uit de hoogte zullen gaan bespieden. Tegelijk met de vuurmonden, bestemd voor het vuur op groote afstanden, moeten daarom de ballonbatterijen tot vuren gereed worden gemaakt. Mag onder sommige omstandigheden het opstellen van vuurmonden voor het vuren op groote afstanden op de voorfronten der forten aanbeveling verdienen, voor de ballonbatterijen kan zulks nimmer worden aangevoerd. Bij de eerstbedoelde vuurmonden wil men nog wel eens als reden opgeven, waarom zij op de forten kunnen worden op-

gesteld, dat zij slechts in werking behoeven te komen in het eerste tijdperk van de belegering; worden zij op een bepaald oogenblik buiten werking gesteld, dan hebben zij hun taak verricht. Met de ballonbatterij is dit echter geenszins het geval; juist bij den artilleriestrijd zullen de luchtballons veel nut kunnen verschaffen en daarom moet aan de ballonbatterijen geen plaats worden aangewezen op de voorfronten der fortten, waar zij reeds in den aanvang van den geschutstrijd, door het vuur van de zware batterijen van het veldleger, tot zwijgen zouden worden gebracht. In of achter de weerstandslijn is de aangewezen opstellingsplaats voor deze vuurmonden. Aangezien directe richting op den voorgrond moet staan, kan van eene gedekte opstelling weinig sprake zijn, doch wel zal men door het aanbrenge van maskers en door het gebruik van zware dekkingen, als anderszins, het buiten gevecht stellen dier vuurmonden zooveel mogelijk moeten beletten.

Een ander punt, dat hierbij ter sprake komt, is het aantal vuurmonden, waaruit de batterij bestaan moet. Volgens de voordracht van den Kapitein PETRI geschiedt het vullen van een ballon in 15 minuten, het oplaten in 6 à 8 minuten. Hoewel het niet onmogelijk is, dat peilposten of hooge uitkijkposten den ballon reeds waarnemen, vóórdat hij omhoog gaat — dus tijdens de vulling — zullen wij om den toestand niet te gunstig te nemen, onderstellen, dat de kanonnen eerst in de richting kunnen worden gebracht, als de ballon omhoog is. Nemen wij aan, dat de ballon één uur omhoog blijft, om waarnemingen te doen, dan kunnen bij eene batterij van 2 vuurmonden ongeveer 24 schoten worden gedaan, waarvan in verband met de trefkans er 6 werkzaam kunnen zijn om den ballon tot daling te brengen, altijd in de veronderstelling, dat de ballon niet verplaatst wordt. Aangezien deze echter voortdurend bewogen wordt, zoowel in hoogte als in de richting van het vijandelijk vuur, zal het aantal van 6 nog wel sterk verminderd moeten worden. Zoolang wij dus hier te lande nog geen snelvuurgeschut bezitten, zal het aanbeveling verdienen de ballonbatterijen uit 4 vuurmonden te doen bestaan.

Om het aantal batterijen te kunnen bepalen, dat noodig is, kan, als volgt, gehandeld worden. In beginsel wordt aangenomen, dat de vuurmonden geplaatst zijn op beddingen met hydraulischen rem en dientengevolge een schootsveld van 87° bezitten.

Men kan verder aannemen, dat de kortste afstand, waarop ballons kunnen worden verwacht in verband met het vuur van den verdediger, 3000 M. bedraagt. Bij een schootsveld van 87° kan éene batterij op 3000 M. eene breedte onder vuur nemen, evenwijdig aan de vuurlijn der batterij, van bijna 5700 M.

Onderstellende, dat het terrein zoo bedekt is, dat het overal gelegenheid aanbiedt voor het oplaten van kabelballons, dan zal men tot het aantal batterijen kunnen geraken door ongeveer evenwijdig aan de weerstandslijn op 3000 M. een lijn te trekken, deze te verdeelen in stukken van 5700 M. en in het midden van die stukken normalen op

te richten, welke dan de hoofdrootlijnen der ballonbatterijen moeten worden. De juiste plaats der batterij moet daarna achter de weerstandslijn, in verband met het terrein, worden uitgezocht.

V. HOE ZAL DE VUURREGELING DER BALLONBATTERIJEN MOETEN GESCHIEDEN?

De eerste vraag, welke hierbij ter sprake komt, is of de ballonbatterijen moeten worden opgenomen in het afdeelingsverband. Voor het vuren tegen ballons moeten deze batterijen volkomen zelfstandig handelen; vuurbevelen moeten haar daaromtrent niet worden gegeven. De batterijcommandant moet eene instructie bezitten, welke zeer kort kan zijn en in hoofdzaak moet inhouden: *Vuren tegen elken ballon, die in het schootsveld omhoog gaat*. Hoewel deze instructie niet uitsluit, dat aan eene ballonbatterij een vuurbevel kan worden gegeven, om mede te helpen tegen een of ander doel, zal er toch altijd bij in aanmerking moeten worden genomen, dat de batterij geen gevolg aan dat vuurbevel zal behoeven te geven, of wel het vuur kan staken, om te vuren op een ballon, welke plotseling verschijnt. Het zal dan ook slechts bij uitzondering mogen voorkomen, dat eene ballonbatterij tijdelijk eene andere opdracht krijgt; haar krachten moet zij sparen voor het bijzondere doel, waarvoor zij aangelegd is.

Eene tweede vraag is, op welke wijze de batterij hare gegevens verkrijgt om het vuur te kunnen openen. Gegevens voor de zijdelingsche richting, d. w. z. ten opzichte van de hoofdrootlijn, zijn niet noodig, omdat directe richting op den voorgrond staat, maar wel zal het noodig zijn, den afstand tot den ballon op de eene of andere wijze te leeren kennen.

Omtrent dit laatste punt vindt men gewoonlijk aangegeven, dat de afstand moet worden geschat; o. a. vindt men dat ook vermeld in de reglementen onzer veldartillerie. Nu is in het algemeen niets moeilijker dan het schatten van afstanden, vooral als men geen punten tot vergelijking heeft; vandaar dat het toepassen van deze methode weinig succes zal opleveren.

Nu zou men, evenals zulks met andere doelen geschiedt, eenvoudig de peilposten den ballon kunnen laten peilen, waardoor de horizontale afstand, batterij — ballon, bekend kan worden. Voordat echter de opmetingen van de peilposten over Groepshoofdkwartier en Afdeelingsstation omgewerkt zijn tot den zoeven bedoelden afstand en deze in de batterij bekend geraakt, zal veel tijd verloren zijn. Beter wordt het daarom geacht de ballonbatterij zelf dien afstand te laten opnemen en wel door hoekmetingen uit de batterij en uit een zijwaarts geplaatsten post. Deze post moet tot het verkrijgen van een voldoende groote basis $\pm$ 2000 M. van de batterij verwijderd zijn. Het is niet noodig, dat die post op een hoog punt wordt geplaatst, een vrij uitzicht op het voorterrein is voldoende.

Bij voorkeur moet de verbinding met dien post telefonisch geschieden,

anders kan met eene verbinding door middel van een wielrijder — wanneer ten minste de wegen te allen tijde daarvoor gunstig zijn — worden volstaan.

In de batterij moet, behalve het waarnemingsinstrument nog een planchet aanwezig zijn, waarop te voren cirkelbogen zijn aangegeven met graad- of $\frac{0}{100}$ verdeelingen, zoodanig, dat dadelijk de lijnen kunnen worden getrokken, zonder het bezigen van tangentenbogen.

Hoewel van het beginsel is uitgegaan, geen nieuwe instrumenten of toestellen voor eene ballonbatterij voor te stellen, dient toch opgemerkt te worden, dat een afstandmeter, die den afstand bepaalt door de bekende afmetingen van den ballon b.v. in $\frac{0}{100}$ op te geven, met vrij groote nauwkeurigheid den rechtstreekschen afstand, batterij—ballon, zou kunnen opgeven en voor de vuurleiding vele voordeelen zou kunnen opleveren. Onze tegenwoordige hulpmiddelen veroorloven ons echter alleen het verkrijgen van den horizontalen afstand, batterij—ballon. In het algemeen genomen, zal, richtende op den hoog staanden ballon de rechtstreeksche afstand, batterij—ballon, grooter zijn dan de horizontale afstand; dit verschil begint zich echter pas te doen gelden, wanneer de richthoek grooter is dan 10° , dat is voor het kanon van 12 cM. L. eerst boven 3800 M.

Wordt die hoek grooter, dan vindt men, als betrekking tusschen den uitvaartshoek, die gebruikt moet worden, en dien, behoorende bij den horizontalen afstand:

$$\text{tang } \varphi = \frac{1}{\sin 2 \varphi'} [1 - \gamma (1 - 2 \text{ tang } \Sigma \sin 2 \varphi' - \sin^2 2 \varphi')]$$

waarin φ de te gebruiken uitvaartshoek,

φ' de uitvaartshoek voor den horizontalen afstand

en Σ de terreinhoek voorstelt.

Het is onmogelijk om deze formule in elk geval afzonderlijk telkens uit te rekenen; vandaar dat men tabellen gemaakt heeft voor verschillende uitvaartshoeken en terreinhoeken; zooals o.a. is geschied in het *Règlement sur le Service des bouches à feu de siège et place, troisième partie* der Fransche vestingartillerie. Ook kan men, in verband met de waarde van φ en van den terreinhoek, eene tabel samenstellen voor de coëfficiënten, waarmede de opzethoogte moet worden vermenigvuldigd, of wel van de opzethoogten zelf, om rechtstreeks op den ballon te kunnen richten.

Men kan de uitkomsten der genoemde formule berekenen voor het kanon van 12 cM.L. voor afstanden grooter dan 3800 M. Men zou de uitkomsten van die berekening kunnen samenvatten in een staat, in den vorm van eene schootstafel, en deze ongeveer, als volgt, inrichten:

$\frac{\text{tang } \gamma}{\text{Hor. afst. M.}}$ in ‰	10	20	30	40	50	60	 250
3800	175 13—5 4	175 13—5 4	177 14—0 4	177 14—4 4	177 14—0 4	177 14—0 4	
3900	181 14—1 4	181 14—1 4	183 14—1 4	183 14—1 4	183 14—1 4		
4000	188 14—4 4	188 14—4 4	190 14—4 4	190 14—4 4			
4100	194 15—0 5	194 15—0 5	196 15—0 5	196 15—0 5			

Ten einde dezen staat te kunnen gebruiken, is het noodig den horizontalen afstand in M. en de hoogte van den ballon in ‰ te kennen. Hoe de afstand kan worden verkregen, is reeds boven vermeld; de hoogte kan met den opzet worden gemeten. Men vindt nu in den staat bij den afstand vermeld, de te gebruiken OH., T. en CD., zoodat de gegevens onmiddellijk bekend zijn.

De andere gegevens voor de leiding van het vuur noodig, b.v. de Par.C₅₀, kunnen voor de overeenkomstige opzethoogte uit de schootstafel worden genomen.

In het voorgaande hebben wij getracht eenige gegevens te verzamelen, welke voor het gebruik onzer vuurmonden en hulpmiddelen bij het schieten op kabelballons nuttig zouden kunnen zijn.

Utrecht.

J. C. LOGGER.

BOEKBEOORDEELING.

Milicien-infanterist te velde. Beknopte verzameling van gegevens en wenken, den milicien-soldaat der infanterie van nut, bij het verrichten van diensten te *velde*, waarbij hij geheel *zelfstandig* moet optreden, verzameld door CLIGNETT, 2e Luitenant der Infanterie. Tweede, verbeterde druk. Tiel, 1903. D. Mljs. Prijs 12½ ct., bij 50 stuks en meer 10 ct.

Deze handleiding bij de opleiding van de miliciens der infanterie tot bruikbare veldsoldaten, bestemd om aan de recruten zelf in handen te worden gegeven, beoogt hen bij de beoefening van den velddienst logisch te leeren denken en daardoor te voorkomen, dat zij veel uit het hoofd moeten leeren, wat eenerzijds veel tijd eischt en anderzijds allicht spoedig weder vergeten wordt. Daartoe heeft de S., nevens eene opsomming van de verschillende verplichtingen, enz., die de soldaat in den velddienst kennen moet, verschillende gevallen toegelicht door voorbeelden, in den vorm van gedachtenwisselingen tusschen de mannen van een zelfden dubbelpost. Sommige van deze voorbeelden zijn geheel uitgewerkt, voor andere wordt de uitwerking aan de instructeurs overgelaten.

Het feit, dat binnen ruim drie weken een tweede druk van dit boekje verscheen, toont aan, dat het practisch bruikbaar is, en, om de geijkte uitdrukking te bezigen, in eene bestaande behoefte voorziet. Wij plaatsen hier dan ook gaarne, zooveel nog noodig, een woord tot aanbeveling daarvan; ongetwijfeld kan dit boekje, mits oordeelkundig gebruikt, bij het onderricht nut stichten. „Mits oordeelkundig gebruikt”, omdat men de bedoeling van den S. geheel miskennen zou, wanneer men aanleiding mocht vinden den milicien de gegeven voorbeelden te doen uit het hoofd leeren. Hij moet dit boekje lezen en zich daardoor van het „waarom” der onderscheidene voorschriften trachten te doordringen; de grondige kennis van zijne verplichtingen in den velddienst moet men hem echter blijven leeren op het terrein, door hem daar, steeds met behulp van de daartoe noodige personen, in de verschillende mogelijke gevallen te plaatsen. Elke velddienstoefening, waarbij niet eene tegen- of wederpartij — zij het ook in nog zoo kleinen getale — optreedt, is een onding.

Bij een volgenden herdruk zouden wij den S. willen aanbevelen enkele, overigens niet gewichtige verbeteringen aan te brengen. Bijv.:

blz. 7, onder B: „Niet zitten of liggen, dan op last”, te vervangen door: „Niet zitten of liggen, dan wanneer dit gelast is”;

blz. 20, onder N°. 3: „Mil. B. (Loopt naar de veldwacht of geeft het roepteeken.)” te vangen door: „Mil. B. (Geeft het roepteeken of loopt, wanneer dit bij de veldwacht niet kan worden waargenomen, daarheen.)”;

blz. 21, 2e alinea mede in bovenstaanden geest te wijzigen;

blz. 23, onder *h* op te nemen: „als wij ons niet kunnen of willen schuil houden”;

blz. 24, sub 5 te laten wegvallen: „verspreid doorheen gaan”, omdat dit eerst op last van den commandant van den voortroep en na versterking door andere patrouilles geschiedt;

blz. 24, sub 9 achter: „militairen” laten volgen: „die van 's vijands zijde naderen”.

Ter aankondiging ontvangen.

Berichten en mededeelingen der Vereeniging van leeraren aan inrichtingen van middelbaar onderwijs. Tiende reeks. N°. 1. *Leeuwarden*, Mei 1903, COÖPERATIEVE HANDELSDRUKKERIJ.

Wet van den 9^{den} Juni 1902, S. 90, tot regeling van de militaire pensioenen bij de landmacht, met aantekeningen, ontleend aan de beraadslagingen en gewisselde stukken benevens besluiten ter uitvoering; de wet van 21 Maart 1896, S. 50, houdende instelling van een militairen pensioenraad en alphabetisch register door P. H. JORDENS. *Zwolle*, 1903. W. E. J. TJEENK WILINK. Prijs f 0.25.

Wet van den 9^{den} Juni 1902, S. 89, tot regeling van de bevordering, het ontslag, het op nonactiviteit en het op pensioen stellen der militaire officieren bij de landmacht, met aantekeningen, ontleend aan de beraadslagingen en gewisselde stukken benevens besluiten ter uitvoering; de wet van 21 Maart 1896, S. 50, houdende instelling van een militairen pensioenraad en alphabetisch register door P. H. JORDENS. *Zwolle*, 1903. W. E. J. TJEENK WILINK. Prijs f 0.50.

Milicien-infanterist te velde. Beknopte verzameling van gegevens en wenken, den milicien-soldaat der infanterie van nut, bij het verrichten van diensten te *velde*, waarbij hij geheel *zelfstandig* moet optreden, verzameld door CLIGNETT, 2° Luitenant der Infanterie. Tweede, verbeterde druk. *Tiel*, 1903. D. M.J.S. Prijs 12½ ct., bij 50 stuks en meer 10 ct.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA. (Vereenigde Staten van Noord-)

De Juni-afl. van „Streffleur” geeft een overzicht van eene in het jaar 1901 gehouden velddienstoefening met geneeskundige afdelingen. Men komt na lezing tot de gevolgtrekking, dat de ervaringen van den Spaansch-Amerikaanschen oorlog niet zonder invloed zijn gebleven op de „feldmäsige” opleiding dier afdelingen.

BELGIË.

De vermeerdering der gewone uitgaven op de oorlogsbegrooting voor 1903/04 (zie Mil. Spect. 1903, N°. 6) betreffen uitgaven voor de militaire- en krijgsscholen, de artilleriewerkplaatsen, den aankoop van rijwielen voor de karabiniers en aankopen voor de Bibliotheek van het Ministerie van Oorlog en voor de cartographie.

De buitengewone uitgaven omvatten hoofdzakelijk de volgende posten:

Bewapening 720.000 Fr.; Bouw van een fouragemagazijn te Luik en een spoorweg van het magazijn tot aan de lijn Luik—Maastricht 386.000 Fr.; Aankoop van een terrein voor den bouw van eene militaire bakkerij te Leuven 284.000 Fr.; Verbeteringen in de kazerneering te Brussel, Antwerpen, Mons, Doornik, Gent en Kortrijk 3.280.000 Fr.; Aanvulling van het materieel voor de uitvoering van aardwerken 54.000 Fr.; Aankoop van reserve-geneesmiddelen voor geval van mobilisatie 25.000 Fr.; Vestingartillerie 507.000 Fr.; Voor een militair-telegraafnet op den linker Schelde-oever 36.000 Fr.; Bouw van een gebouw op het terrein van de geschutgieterij te Luik 47.000 Fr. (Int. Rev., 1903, Juni.)

DUITSCHLAND.

De Rev. d. C. M., 1903, N°. 25 ontleent aan de „Kölnische” het bericht, dat eene batterij der garde-veldartillerie, bewapend met kanonnen 96, getransformeerd is in Rohrrücklaufgeschut met schilden. Behalve eenige verbeteringen aan het sluitstuk is het kanon onveranderd gebleven. Na het schot wordt de vuurmond door eene veer weder in de vuurstelling gebracht. Met deze batterij zijn reeds schietoefeningen gehouden op de schietplaats Döberitz. Na de manoeuvres zal omtrent de invoering van deze geschutsoort beslist worden.

De Juni-afl. van de „Intern. Rev.”, 1903, geeft een uitgebreid overzicht van de Duitse „Verkehrstruppen”.

De Juni-afl. van de „Rev. mil. des arm. étr.”, 1903 geeft een overzicht der bij Kab. order van 11 April ll. vastgestelde bepalingen omtrent de bevordering der onderofficieren, zoowel van het actieve leger, als van de reserve.

Het „Schw. Monatschrift”, 1903, Mei ontleent aan de „Kölnische” eene beschouwing over de nieuw ingevoerde „Litewka” van grijze stof bij het leger.

FRANKRIJK.

Organisatie der bereden artillerie. Volgens een decreet van 25 Mei ll. zijn de 508 batterijen ingedeeld als volgt: 430 batterijen veldartillerie; 52 rijdende batterijen; 14 bergbatterijen; 12 batterijen gedetacheerd buiten Frankrijk. (Rev. d. C. M., 1903, N°. 24.)

Een detachement van het 14^e artie.bataljon heeft bij Royan schiet-oefeningen gehouden met het 27 cM. geschut (proj. gewicht 225 KG.). Het doel werd bewogen met eene snelheid van 8—12 knoopen; meer dan 30 % der schoten zouden een kruiser van 90 M. lengte getroffen hebben. (Mil. Woch., 1903, N°. 60.)

De „Umschau” der „Jahrb. A. u. M.”, van Juni behandelt in een overzicht de begrootingswet 1903 en hare gevolgen voor leger en vloot. Tevens vindt eene korte bespreking plaats van het velddienst-voorschrift voor de infanterie van 5 Sept. 1902.

JAPAN.

De Juni-afl. der „Intern. Revue” geeft een overzicht van de nieuwe vredesindeeling van het Japansche leger, van de verandering in de in-deeling van het veld- en berggeschut, van de recruteering in 1902 en van de uitrusting van het leger met nieuw tentmaterieel.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

„Volgens het „Armeeblatt” zullen 337 affuiten voor veldhouwitsers worden aangemaakt en wel 222 voor rekening van Oostenrijk bij Skoda en 115 voor rekening van Hongarije door de ijzerwerken Beschitza, van de Maatschappij van Staatsspoorwegen. (Mil. Woch., 1903, N°. 61.)

De Juni-afl. van de „Rev. mil. des arm. étr.”, 1903 geeft eene korte beschouwing over het stelsel der z.g. „Urlauberpferde”, dat reeds gedurende 16 jaren in werking is. De zelfde afl. vermeldt de verhooging van het recrutencontingent van 103.100 op 125.000 man.

RUSLAND.

Tot aanvulling van het vermelde op blz. 479 kan nog medegedeeld worden:

dat reeds nu minstens een 40-tal batterijen, voornamelijk in de circoscriptie van Warschau, met het nieuwe snelvuurgeschut zijn bewapend;

dat dit jaar in den Kaukasus rij- en trekproeven in bergachtig terrein zullen worden gehouden, om na te gaan hoe het nieuwe materieel zich daarbij houdt;

dat de batterijen vermoedelijk 8 stukken tellen (in de reglementen wordt tot nu toe opgegeven 4, 6 of 8 stukken);

dat de vereeniging van 2 of 4 batterijen tot een regiment en van 2 regimenten tot eene brigade, als vaststaande, schijnt te mogen worden aangemerkt;

dat per vuurmond op 5 caissons wordt gerekend;

dat schilden in beproeving zijn, doch eene beslissing daaromtrent nog niet is genomen;

dat de richtmiddelen zoover zijwaarts aangebracht zijn, dat het inbrengen van de lading en het richten gelijktijdig kunnen plaats vinden;

dat het eenheidsprojectiel is de granaatkartets;

dat de lengte van den vuurmond 30 kalibers, en van het getrokken gedeelte 24 kalibers bedraagt, terwijl de dracht ± 6 werst is. S.

De Juni-afl. van „Streffleur” geeft een overzicht van het nieuwe ontwerp voor de remonteering der veldartillerie.

De Juni-afl. van de „Rev. mil. des arm. étr.”, 1903 bespreekt de wet van 29 Juni/12 Juli 1901, welke de legerwet in Finland (van 1878) gewijzigd heeft.

De „Umschau” der Juni-afl. van de „Jahrb. A. u. M.” ontleent aan het reeds vroeger door ons vermelde boekwerk „Die Artillerie” van den Russischen Luitenant-Generaal POTOCKIJ eene beschrijving van het nieuwe Russische veldgeschut.

SPANJE.

Over de bewapening der veldartillerie ontleenen wij de volgende bonte staalkaart aan „Mil. Woch.”, 1903, N°. 58:

Bij het 1ste, 7^e, 9^e, 11^e en 12^e Regt. Veldartillerie: 3 batterijen met 7 cM. staalkanonnen, 5 met snelvuurgeschut St. CHAMOND, 2 met 9 cM. brons; bij het 2^e en 3^e Regt.: 3 batterijen met 7 cM. staal, 5 met snelvuurgeschut KRUPP en 2 met 9 cM. staal; bij het 4^e Regt.: 3 batterijen met 6 cM. staal, 5 met snelvuurgeschut SCHNEIDER en 2 met kanonnen stelsel SOTOMAYOR; bij het 6^e Regt.: 3 batterijen met 7 cM. staal, 5 met snelvuurgeschut SCHNEIDER en 2 met 9 cM. staal; bij het 8^e Regt.: 5 batterijen met 9 cM. brons; bij het 10^e Regt.: 3 batterijen met 9 cM. staal, 5 met snelvuurgeschut St. CHAMOND en 2 met 9 cM. staal.

ZWITSERLAND.

De „Rev. d. C. M.”, 1903, N°. 24 geeft eene beschrijving der *Verliesvlaggen*, sedert 26 Januari l.l. ingevoerd.

Het getal ingedeelde recruten in 1902 was 16.494, waarvan 15.697 geoefend zijn (359 meer dan in 1901), en wel: 11.400 bij de inf., 582 bij de cav., 1730 bij de art., 639 bij de genie, 639 bij de vestingtroepen, 550 bij den geneesk. dienst en 157 bij de administratie. (Rev. mil. des arm. étr., 1903, Juni.)

De Juni-afl. van de „Rev. mil. des arm. étr.”, 1903 geeft een overzicht van de militaire uitgaven gedurende 1901. Zij beliepen 28.388.000 Fr. in 1901 tegen 27.703.000 Fr. in 1900.

De „Neue mil. Blätter”, 1903, N°. 22 geeft een overzicht van de nieuwe bewapening der veldartillerie, ontleend aan de „Botschaft für Neubewaffnung der Artillerie”.

Nieuw verschenen: Bericht über die Studien und Versuche für Neubewaffnung der Artillerie, 1901—1903. (Extrabeilage zur Schw. Art. u. Genie, 1903, Mei.) (1 B. 2810—6.) Bern, 1903, 8°.

De „Umschau” der „Jahrb. A. u. M.” geeft van deze brochure een overzicht.

Verbetering.

In het artikel: „Psychiatrie in het leger” (M. Sp. Juni j.l.) blz. 408, 4^{en} regel v.o. staat: „129 dagen straf”, lees: „529 dagen straf”.
